

**Mogelijke interetnische partners
vanuit het perspectief van Marronvrouwen in Nederland**

Erasmus Universiteit Rotterdam
Faculteit der Sociale Wetenschappen
Masterscriptie Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Yianne M. Najoe
Studentnummer: 331452

Scriptiebegeleider: Dr. T. Veld
Tweede beoordelaar: Dr. M. van Meeteren

Februari 2012

*Surinaamse negers vinden dat Surinaamse
Hindoestanen kapsones hebben.
Hindoestanen vinden negers lui en dom.
Hollanders denken dat alle Zuid – Amerikaanse, Afrikaanse,
Oost – Europese en Aziatische vrouwen die in Nederland
wonen hoeren zijn.
Antillianen uit Curaçao vinden dat Arubanen kapsones
hebben.
Dat komt doordat ze lichter zijn.
Arubanen denken dat Curaçaoënaars lui en dom zijn.
Ze geven Antillianen een slechte naam omdat het allemaal
criminelen zijn.
Voor Hollanders is het normaal om grappen te maken over
luie zwarte mensen die te laat komen. En over Marokkanen
die liegen en stelen.
Ze doen dit nooit in het gezelschap van mensen die ze
allochtonen noemen.
Nog een Hollandse grap: zwarte mannen gaan iedere dag
vreemd.
Hollandse mannen gaan niet vreemd. Die gaan naar de
hoeren.
Dat is makkelijker, veiliger en op de lange termijn
goedkoper.
Stadsnegers zeggen dat bosnegers achterlijke inboorlingen
zijn.
Stadsnegers komen uit de Paramaribo, boslandcreolen uit
het binnenland van Suriname.
Bosnegers vinden dat stadnegers denken dat ze elite zijn
(Robert Vuijsje, 2008)*

Voorwoord

Dit stuk dient ter afronding van mijn master opleiding Sociologie aan de Erasmus in Rotterdam. Tijdens deze opleiding werd mijn interesse gewekt voor migrantengroepen in Nederland met name de manier waarop zij zich (moeten) aanpassen binnen deze, voor hun nieuwe, samenleving. Percepties en vooroordelen spelen bij dit aanpassingsproces, of beter gezegd integratieproces, een belangrijke rol. Daarom wordt in deze scriptie de 'etnische' oordelen vanuit een bepaalde migrantensubgroep, namelijk de Marrons, bekeken. En wel door na te gaan hoe er geoordeeld wordt over 'vreemde' partners en welke legitimaties zij hebben voor het goed- en afkeuren van deze etnische partners.

Deze scriptie is het resultaat van een geweldige inspanning, waarbij ik de nodige inzichten en nodige aanvullingen kreeg van mijn begeleider Dr. T. Veld en 2e beoordelaar M. van Meeteren. Ook de bijdrage van respondenten die tijd noch moeite hebben bespaard waardoor ik de belangrijke data voor dit onderzoek kon vergaren, is voor mij van grote waarde.

Maar vooral dank aan mijn familie, in het bijzonder mijn moeder Magda en zussen: Jenny, Gracia, Gene & Koeksja, die ondanks de enorme fysieke afstand die er tussen ons in zit, mij de moed inspraken en ondersteunden. Dank voor de inspiratie van mijn nichtjes en neefjes, jullie zijn mijn engeltjes.

Yoanne Najoe,

Rotterdam, Februari 2012

Inhoudsopgave

1.	Aanleiding tot het onderzoek.....	6
1.1.	Probleemstelling.....	10
1.2.	Attenderende begrippen	14
1.3.	Leeswijzer	18
2.	Methodologische verantwoording.....	19
2.1.	Doelstelling	19
2.2.	Relevantie	19
2.2.1.	Maatschappelijke relevantie	19
2.2.2.	Wetenschappelijke relevantie.....	20
2.3.	Type onderzoek	21
2.4.	Onderzoekspopulatie, selectie & werving.....	21
3.	Marrons.....	23
3.1.	Wie zijn Marrons?.....	23
3.2.	De Marroncultuur in beweging	24
3.3.	Belangrijke fasen in het leven van een Marronvrouw	25
3.4.	Marrons in Nederland	27
4.	Marronvrouwen over interetnische partnerrelaties.....	29
4.1.	De respondenten nader bekeken	29
4.1.1.	Relatiestatus.....	30
4.1.2.	Opleiding	32
4.1.3.	Relatiegeschiedenis van respondenten	33
4.1.4.	Etnische identiteit	35
	Conclusie	38
4.2.	Zijn interetnische relaties problematisch?	39
	Conclusie	41

4.3.	Ideale partners.....	42
4.3.1.	De blanke man als ideaal.....	42
4.3.2.	Het 'bruine'-man ideaal	45
4.3.3.	De Ideale Marronpartner: een nogal ingewikkelde voorkeur?.....	47
	Conclusie	48
4.4.	Oordelen, Motivaties & legitimaties	49
4.4.1.	De pushfactoren bij Marronmannen	49
4.4.2.	Heersende (voor)oordelen en stereotypen over 'vreemde' partners.....	51
	Conclusie	55
5.	Tot besluit.....	57
5.1.	Antwoord op de probleemstelling	57
5.2.	Theoretische terugkoppeling.....	58
5.3.	Aanbeveling	62
6.	Literatuur.....	64
7.	Bijlage	67
7.1.	Topiclijst voor de half- gestructureerde interviews	67
7.2.	Overzicht van de meningen van de respondenten	69

1. Aanleiding tot het onderzoek

Het aantal migranten in Nederland is de laatste decennia toegenomen. Deze immigranten komen uit verschillende delen van de wereld en zij proberen vanaf het moment van binnenkomst betere sociaal-maatschappelijke posities te vergaren in de Nederlandse samenleving.

In het kader van het integratiedebat welke een belangrijke rol inneemt in de Nederlandse samenleving, worden deze allochtone subgroepen vaker met elkaar vergeleken. Deze vergelijkingen resulteren in uitspraken als *'Surinamers en Antillianen hebben veel vaker sociale contacten met autochtone Nederlanders dan Turken en Marokkanen'* (Boonstra & Snel, 2004; Liem & Veld, 2005) en *'ongeveer een kwart tot een derde van de Turken en Marokkanen spreekt nooit Nederlands met hun kinderen, bij Surinamers en Antillianen is dat anders'* (Jaarrapport integratie, 2008). Met dergelijke uitspraken wordt gesuggereerd dat sommige etnische groepen in meerdere mate geïntegreerd zijn dan anderen. Het verschil in mate van integratie wordt vanuit verschillende invalshoeken verklaard. Zo wordt de verklaring voor een betere aanpassing van Antillianen en Surinamers gerelateerd aan de historische band met Nederland. Als inwoners van oud koloniën van Nederland beheersen ze veelal de Nederlandse taal, wat hen een enorme voorsprong geeft bij het integratieproces. Naast taalbeheersing zijn er ook andere kenmerken zoals: het hebben van sociale contacten met andere etnische groepen, de traditionele denkbeelden ten aanzien van cruciale maatschappelijke onderwerpen, maar ook de gerichtheid op het immigratieland – in dit geval Nederland – worden gerekend tot belangrijke pijlers van integratie (Gijsberst & Dagevos, 2005; Hoenderkamp, 2008).

Het hebben van sociale relaties met leden van andere etnische groepen, met name met autochtonen, wordt tot de belangrijkste graadmeters van het integratieproces gerekend (Gijsbert & Dagevos, 2005; Gordon, 1964). Deze sociale relaties variëren van lichte contacten tussen buurtbewoners van verschillende achtergronden tot aan gemengde huwelijken. In deze scriptie worden gemengde partnerrelaties tussen leden van verschillende etnische achtergronden bekeken, maar dan vanuit een specifieke subgroep van de Surinaamse gemeenschap in Nederland, namelijk de Marrons¹. In een later hoofdstuk wordt nader

---

¹ De Marrons zijn nakomelingen van weggelopen slaven in Suriname (uitgebreide beschrijving volgt in hoofdstuk4)

uitgeweid over deze etnische subgroep. De keus voor deze subgroep is een bewuste geweest. Ten eerste ben ik zelf ook van Marron afkomst en wil op deze manier mijn bijdrage leveren aan onderzoek naar deze etnische groep. Maar ook omdat in eerdere onderzoeken naar interetnische partnerrelaties, de Surinaamse groep als monolithische entiteit wordt beschouwd. Daardoor wordt het pluralistische karakter van de Surinaamse groep in Nederland naar de achtergrond geschoven, en dus worden ook Marrons onderbelicht en in vele gevallen helemaal niet benoemd.

Het aantal Marrons in Nederland is sinds de onafhankelijkheid van Suriname, die een massale toestroom van Surinamers naar Nederland teweegbracht, toegenomen. Volgens schattingen van (Price, 2002: 82) bedroeg het aantal Marrons in 2002 in Nederland 9.130. Andere schattingen in 2007 lopen echter uiteen van 15.000 tot 30.000 en ook al zou in dit geval van het hoogste geschatte aantal worden uitgegaan, maken de Marrons nog geen 0,2% uit van de gehele bevolking van Nederland (Adekoya – van Geelen, 2007: 25). Uit onderzoek van Choennie & Harmsen (2007) blijkt dat het aantal Marrons in Nederland rond de 35.000 bedraagt, wat neerkomt op 10,7% van de totale Surinaamse gemeenschap in Nederland. De Marrons nemen met dit aantal na Hindoestanen en Creolen de derde plaats in bij de subgroepen van Surinamers in Nederland (Choennie & Harmsen, 2007). Verder blijkt ook dat deze subgroep van Surinaamse Nederlanders, volgens Adekoya – van Geelen (2007) met name in Amsterdam-Zuidoost, Rotterdam, Den Haag, Tilburg, Utrecht en omgeving woont. De Marrons in Nederland zijn dus een relatief kleine groep, maar het merkwaardige aan deze subgroep van Surinamers is dat deze verondersteld wordt veel waarde te hechten aan hun culturele achtergrond.

Om het voortbestaan van de Marroncultuur in Nederland te waarborgen zijn tal van organisaties in het leven geroepen. Deze organisaties verschillen in hun doelstellingen, maar stellen allen het behoud van de Marroncultuur voorop. Dit is overigens niet zo een raar verschijnsel want vele migrantengroepen proberen op deze manier hun traditionele cultuur in een nieuwe samenleving te behouden. *Met name als het om meer persoonlijke levensdomeinen gaat, zoals opvoeding, gebruiken en feesten vieren, hebben allochtonen een sterke voorkeur voor cultuurbehoud* (Arends-Tóth & van de Vijver, 2001: 10). In 2010 werd

zoals wel vaker bij de viering van de dag van de Marrons op 10 oktober² andermaal het voortbestaan van de Marroncultuur aangekaart. Binnen deze subgroep is het aantal ‘westerse’ huwelijkssluitingen minimaal, terwijl concubinaat en andere vormen van vaste partnerrelaties de norm zijn. Vandaar dat ook in deze scriptie wordt uitgegaan van vaste interetnische partnerrelaties in plaats van gemengde huwelijken.

In deze scriptie worden met interetnische partnerrelaties, langdurige vaste relaties tussen leden met verschillende etnische achtergronden bedoeld. En hoewel het bij dit onderzoek niet gaat om feitelijke partnerrelaties tussen Marrons en andere etnische groepen maar om het oordeel over leden van andere etnische groepen als eventuele partners en over de individuele redengevingen of bredere legitimaties die de respondenten voor die oordelen hebben, is het toch van belang om enige inzicht hierin te verschaffen. Uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) blijkt dat één op de drie huwelijken binnen de Surinaamse groep met een autochtone Nederlander is. Het is mijns inziens dan interessant om na te gaan in hoeverre dit in gelijke mate van toepassing is op de voornoemde Surinaamse subgroep in Nederland. Ook omdat de culturele identiteit voorop staat in de Marrongemeenschap en het aangaan van interetnische relaties inbreuk daarop zou kunnen betekenen, is het te verwachten dat huwelijken vanuit deze subgroep met leden van andere etniciteiten minder voorkomen en ligt het voor de hand het oordeel over zulke partners nader onder de loep te nemen. Maar ook omdat er tot nog toe geen onderzoek is gedaan naar patronen van sociale relaties, c.q. partnerrelaties onder deze groep, terwijl dat wel degelijk het geval is bij de overige groepen: Hindoestanen, Javanen en Creolen. Uit die onderzoeken blijkt dat Creolen veel vaker interetnische relaties aangaan dan Hindoestanen en Javanen (Kalmijn & Van Tubergen, 2006; Lalmohammed, 1992& 1998), maar dan is de specificatie naar de Marrongroep buiten beschouwing gelaten. Verder blijkt ook uit deze onderzoeken dat als er sprake is van interetnische relaties bij Hindoestanen, zij dan daarbij een voorkeur hebben voor autochtone Nederlanders. Terwijl bij de afro –groepen: creolen, antilianen e.a., ook relaties aangaan met andere allochtone partners in Nederland. Een ander belangrijk punt is dat Stadscreolen en Marrons vaak onder de categorie Afro Surinamers worden gebracht, wat in eerste instantie een voor de hand liggende

---

² Geproclameerd op 16 september 1974, is het de dag waarop de strijd van Marronvoorouders tegen onderdrukking en voor vrijheid wordt herdacht en gevierd.

samenvoeging lijkt, maar gelet op de duidelijke cultuurverschillen tussen deze groepen is dat geen logische keus.

Elke etnische groep heeft idealen die zij nastreeft en die de leden hoog in het vaandel hebben staan. Deze idealen geven vorm aan de normen en waarden, maar vormen ook de basis voor opvattingen die leven onder leden van een bepaalde etnische groep.

Some members of minority groups believe that in-group bonds should be strengthened by preserving all ethnic and cultural characteristics, by endogamy (marriage only within the group), and by educating the children in the language and traditions of the group (Allport, 1954: 238).

De mening over gemengde partnerrelaties wordt gevoed door percepties en opvattingen die cultureel bepaald zijn. Er zijn dus culturele normen die bepalen welke sociale relaties al dan niet acceptabel zijn. Zo blijkt dat interetnische relaties in het algemeen als ongunstig worden ervaren door haast elke etnische groep en is het een culturele vanzelfsprekendheid dat voor een partner binnen de eigen etnische groep wordt gekozen (Lewandowski & Jackson, 2000). Stereotyperingen, vooroordelen en andere sociale percepties over 'vreemde' etnische groepen spelen hier een belangrijke rol. Zo worden individuele oordelen gevormd en sociaal culturele percepties in stand gehouden (Foeman & Nance, 1999). Deze worden in eerste instantie tijdens de opvoeding overgebracht op het individu. En de rol van ouders is hierbij heel belangrijk. Daarnaast komt het individu tijdens zijn levensloop in contact met meerdere 'anderen', die het oordeel en de mening over onderwerpen in meer of mindere mate beïnvloeden. In een multiculturele samenleving als Nederland ontmoeten mensen van verschillende etnische afkomst elkaar en worden ideeën en meningen gedeeld, wat invloed heeft op vermindering van vooroordelen. Dit is in lijn met de '*contacthypothese*' die ervan uitgaat dat wederzijdse vooroordelen kunnen afnemen als individuen behorende tot verschillende (etnische) groepen bij elkaar komen. (Allport, 1954; Boonstra & Snel, 2005). Daarnaast is de positie die etnische groepen innemen in de samenleving van belang. Zo houden Marrons vanuit de minderheidspositie, die zij samen met andere Surinaamse subgroepen innemen, er bepaalde percepties en vooroordelen op na over andere minderheidsgroepen: Turken, Marokkanen, Polen, Afrikanen, etc. maar ook over de dominante meerderheidsgroep van autochtone Nederlanders. Er kan dan ook verschillend worden geoordeeld over partnerrelaties met leden uit bovengenoemde groepen afhankelijk van de maatschappelijke positie van de etnische groep waar zij deel van uitmaken.

Allochtonen zijn in de minderheid en hebben een lagere sociale status. Om opgenomen te worden in de samenleving zouden zij moeten assimileren naar de dominante groep, dit kunnen zij op verschillende manieren doen. Het aangaan van gemengde partnerrelaties is een mogelijkheid:

They ('they' refereert hier naar minderheidsgroepen) prefer to attend the same schools (als de dominante groep), churches, hospitals, to have one set of codes, to read the same newspapers; and perhaps through intermarriage to participate in the common melting pot (Allport 1954: 238).

In een multiculturele samenleving kan de minderheidsgroep geneigd zijn een positiever oordeel te hebben over de dominante groep, wat samenhangt met het eigen streven naar succesvolle integratie in de nieuwe samenleving. In dit onderzoek wordt nagegaan hoe Marrons oordelen over de aantrekkelijkheid van leden uit deze verschillende groepen in Nederland als het gaat om interetnische partnerrelaties. Er kan aan het eind van dit onderzoek een beeld worden geschetst over de voorkeuren van Marrons, gevoed door heersende stereotypingen, bij relaties met partners van andere etnische achtergronden.

1.1. Probleemstelling

De hoofdvraag luidt als volgt :

Hoe oordelen Marrons in Nederland over verschillende 'vreemde' partners bij interetnische partnerrelaties?

Het is ideaaltypisch om een partner binnen de eigen etnische groep te kiezen en daar zijn uiteenlopende argumenten voor. Een veel voorkomende argumentatie is dat endogamie – huwen binnen de eigen etnische groep – de 'puurheid' van de groep in stand houdt. Het aangaan van interetnische partnerrelaties doet inbreuk hierop; *'for example African American and Europeans have expressed objection to interracial marriages on the grounds that it destroys family traditions, causes problems for the couple and their children, and result in loss of racial purity'* (Frankenberg, 1993; Hernton, 1988 uit Lewandowski & Jackson, 2000).

Echter moet deze rechtlijnige gedachtegang in de realiteit vaak buigen voor ontwikkelingen binnen de etnische groep, bijvoorbeeld: het migreren van leden naar een andere samenleving. Ook onder de Marrons die naar Nederland migreerden, of er zijn geboren, zal

dit een rol hebben gespeeld. De starre mening over de ideale partner, die dan van Marron afkomst zou moeten zijn, houdt geen stand en er worden ook andere etnische partners overwogen. De mening over partnerrelaties met ‘vreemde’ partners hangt samen met heersende stereotyperingen en vooroordelen in de samenleving waar een dergelijke groep deel van uitmaakt. En daarbij speelt etnische hiërarchie – *“the reflection of the preferred social distance towards (members of) ethnic in- and outgroups, with the ethnic in-group typically ranked first (most preferred) and ethnic out-groups ranked in a specific order further down”*(Andriessen & Dagevos, 2008) – in de samenleving een belangrijke rol. De positie van etnische groepen in de hiërarchie is van invloed op de manier waarop leden van andere etnische groepen gepercipieerd worden door in dit geval Marrons.

In vele landen, en ook in Nederland wordt de top van de etnische hiërarchie ingenomen door Noord Europeanen, gevolgd door groepen uit Zuid Europa en in de onderste laag zijn groepen uit Afrika en Midden Oosten (Shadid, 2007). De allochtonen worden in het algemeen aan de hand van de door de dominante groep gestelde criteria gerangschikt, maar er wordt ook vanuit elke subgroep een bepaalde etnische hiërarchie getekend. De ‘dominante’ hiërarchische structuur is veelal van invloed op de perceptie die de verschillende aanwezige etnische minderheden van elkaar hebben en dus ook bepalend voor de meningen over ‘vreemde’ partners. Maar tegelijkertijd zijn het ook deze onderlinge percepties die de etnische hiërarchieën van subgroepen vormgeven. Het is dus mogelijk dat de wijze waarop binnen de Marrongroep in Nederland geoordeeld wordt over de verschillende ‘vreemde’ partners betrokken bij interetnische partnerrelaties verschilt van de hiërarchie die de dominante autochtone groep voorschrijft. Er kan met dit onderzoek dus een etnische hiërarchie worden getekend op basis van de vooroordelen onder Marrons in Nederland over gangbare ‘vreemde’ partners. Dit leidt tot de volgende deelvraag:

Welke etnische hiërarchie kan onttrokken worden aan de mening over mogelijke ‘vreemde’ partners bij de Marrons in Nederland?

De vooroordelen tussen verschillende groepen worden gevoed door onderliggende culturele waarden en normen. Deze normen en waarden fungeren als ‘het geweten’ van het individu en geven het onderscheid aan tussen aanvaardbare en minder acceptabel gedrag. Er worden dus grenzen gesteld aan het gedrag, maar meer nog aan de mening en het oordeel van leden van een etnische groep door de nodige waarden en normen over te brengen. In geval van

partnerrelaties wordt de (on)wenselijkheid van 'vreemde' etnische partners soms subtiel, en in de meeste gevallen heel duidelijk overgebracht. Vooroordelen over aanwezige etnische groepen in een samenleving worden ook door dergelijke overleveringen in stand gehouden. Het is daarom ook van belang om de legitimaties voor geldende vooroordelen die de (on)wenselijkheid van etnische partners bepalen, te achterhalen.

Uit eerder onderzoek blijkt dat mannen veel vaker interetnische relaties aangaan en dat deze relaties dan ook positiever worden beoordeeld door de groep dan wanneer het om relaties van vrouwen met 'vreemde' partners gaat. Dit heeft te maken met het feit dat vrouwen veelal als dragers van cultuur en religie worden beschouwd en daardoor het voortbestaan van de groep moeten veiligstellen. Het idee bestaat dat indien vrouwen interetnische relaties aangaan er sprake is van religie- en of cultuurverlies, dit gaat met name op voor de Moslimgemeenschap (Kalmijn & Tubergen, 2006). In andere gevallen worden losse relaties met 'vreemde' etnische partners tot op zekere hoogte wel geaccepteerd, maar indien een dergelijke relatie vaste langdurige vormen aanneemt wordt deze als ongewenst ervaren (Chhum, 2008). Ook kunnen sommige 'vreemde' partners positiever beoordeeld worden omdat relaties met hen statusverhogend zouden werken. Er kan dus sprake zijn van *statuscaste exchange*, waarbij er een uitwisseling is van sociaal economische status voor sociaal maatschappelijke status (Rosenfeld, 2005; Kalmijn & Tubergen, 2006). In het geval van de Marrons speelt de invloed van de koloniale overheersing van Suriname ook part. De 'opo yu kloru' gedachte welke zich in de koloniale tijden ontwikkelde is ook in postkoloniaal Suriname, weliswaar in mindere mate dan voorheen, voelbaar. De dominantie van blanken op economische - en de daaraan gekoppelde hoge sociaalmaatschappelijke status, werd gerelateerd aan hun lichte huidskleur. Als men binnen een dergelijke (post)koloniale samenleving succes wilde hebben, was het noodzakelijk om een lichte huidskleur te hebben. Voor mensen was het dus belangrijk om een lichtgekleurde partner te zoeken. Er kan aan de hand hiervan ook een bepaalde kleur hiërarchie onttrokken worden. De Marronpartner heeft nog altijd de culturele voorkeur maar bij overweging van het nageslacht wint de autochtone Nederlander, maar volgens Menke (2005) kunnen deze kleur ambities en kleurhiërarchieën veranderen door sociale en economische verworvenheden. Er zijn dus talloze legitimaties voor de oordelen die de (on)wenselijkheid van 'vreemde' etnische partners bepalen. Het is dan ook van belang om bij

dit onderzoek deze te achterhalen voor de Marrongroep, en dat leidt tot de volgende deelvraag.

Welke legitimaties zijn er voor de etnische hiërarchie bij interetnische partnerrelaties onder de Marrons in Nederland?

Het feit dat sommige leden van een etnische groep soms anders aankijken tegen 'vreemde' partners en daardoor toch openstaan voor 'verboden' interetnische relaties en deze daadwerkelijk aangaan, wordt dan gezien als een sociaal statement (Brayboy, 1966). Zo'n statement kan door de groep worden geïnterpreteerd als een manier om de eigen culturele omgeving te ontvluchten en als verzet tegen de heersende stereotype verwachtingen van de eigen groep; immers de ideale partner zou uit de eigen etnische groep afkomstig moeten zijn. Volgens Brayboy (1966) is in zo'n geval sprake van rebellering tegen de heersende norm, dat rebelleren bestempelt hij '*acting out*'. De Marrons hebben, net als andere etnische groepen, een eigen typische cultuur en er wordt ook in Nederland het nodige gedaan om culturele tradities te behouden. Daardoor is het aannemelijk dat 'verboden' interetnische intimiteit als '*acting out*' wordt beschouwd, met name door de oudere generatie. Terwijl jongeren dit kunnen ervaren als een manier om buiten de hun vertrouwde omgeving te treden.

Meningen en houdingen over uiteenlopende onderwerpen verschillen vaak tussen de generatie van de jongeren en de generatie van hun ouders. In de meeste gevallen zullen jongeren vanwege hun situatie in de keuzen die zij maken afwijken van wat de oudercultuur gewend is of zelfs voorschrijft (Mutsaers 1998). Dat heeft in eerste instantie te maken met verschil in de tijd waarin zij opgroeien, dus hun leeftijd, maar ook met andere zaken zoals geboorteplaats, de samenleving waar zij in opgroeien, opleiding, vriendenkring etc. (Mannheim, 1928). In één generatie wordt soms de overgang van analfabetisme naar universitair niveau gemaakt, en ook dit is van invloed op het verschil in oordeel over interetnische partnerrelaties tussen ouderen en jongeren.

In dit onderzoek is ervoor gekozen de aandacht te richten op Marronvrouwen; er zullen dus alleen Marronvrouwen geïnterviewd worden. Verder zal ik mij richten op het verschil in oordeel tussen de jongere en oudere generatie Marronvrouwen in Nederland. Mogelijke verschillen tussen de beide generaties van Marronvrouwen in Nederland leiden tot de laatste deelvraag, namelijk:

Welke verschillen zijn er tussen oudere generatie en jongere generatie Marronvrouwen over etnische hiërarchie bij interetnische partnerrelaties en welke zijn de bijbehorende legitimaties en redengevingen?

1.2. Attenderende begrippen

Er zal dus worden nagegaan hoe Marronvrouwen in Nederland oordelen over andere, dus niet – Marron, partners. Stereotypen en vooroordelen die al dan niet groepsgebonden zijn, maar ook andere begrippen zoals etniciteit en identificatie komen in dit onderzoek aan de orde. Aangezien deze begrippen veelal een andere betekenis hebben in de volksmond, en in wetenschappelijke opzicht aanvankelijk van de invalshoek verschillend gedefinieerd kunnen worden, zal ik deze nader toelichten. Verder worden de onderlinge concepten in relatie tot elkaar besproken, maar ook worden de geïmpliceerde verbanden tussen de concepten en de theoretische vragen uiteengezet.

(Voor)oordelen

De manier waarop geoordeeld wordt over personen of groepen is van invloed op de manier waarop wij met hen omgaan. Een *oordeel* kan worden opgevat als een mening die zowel een positief als een negatief karakter kan hebben. Het is een bewuste manifestatie van de eigen persoonlijkheid waarbij een individu uit de veelheid aan alternatieve ideeën een keuze maakt, of een eigen visie daaraan onttrekt (Kortram, 1990). Daarentegen heeft een *vooroordeel* veelal een negatieve lading. Het gaat bij een vooroordeel dus om een overgeneralisering waarbij er weinig aandacht is voor individuele verschillen.

In dit onderzoek ligt de nadruk op etnische (voor)oordelen, en dan wel gericht op het onderscheidt tussen de Marrons en andere etnische groepen in Nederland. Binnen deze Surinaamse subgroep, in dit geval de wij-groep, worden vooroordelen overgebracht van de ene op de andere generatie. Dit heeft de nodige invloed op de houdingen, percepties en interactie van de wij-groep met de zij-groepen (alle andere niet-Marrongroepen), zonder dat daarbij wordt stilgestaan bij de oorsprong of validiteit van dergelijke acties.

Stereotyperingen

Er is een duidelijk verband tussen vooroordelen en stereotypen, en vaak zijn deze nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Er is sprake van een stereotype als één eigenschap uit vele anderen als representatie van een groep wordt voorgesteld.

It is an exaggerated belief associated with a category. It's function is to rationalize our conduct in relation to that category (Allport, 1954: 191).

Er zijn ook stereotypen, evenals vooroordelen, die etnisch specifiek zijn en deze worden gedurende de levensloop van het individu versterkt of verzwakt, onder invloed van verschillende anderen: ouders, vrienden, collega's, etc. De krachtigste invloed van deze tijd is dan toch de massamedia, die als belangrijkste actor wordt geacht bij de vorming en instandhouding van met name stereotypen.

Stereotypen zijn evenals (voor)oordelen niet vaststaand en kunnen zoals eerder gesteld door de tijd heen veranderen. Jongere generaties kunnen er minder gevoelig voor worden en kunnen deze uiteindelijk verdwijnen. Gilbert (1951) spreekt van het '*fading effect*' of stereotypes. Maar het gebeurt ook wel dat oude vooroordelen en stereotypen weer extra worden benadrukt door nieuwe generaties.

Etniciteit

Etniciteit is het gevoel van eenheid en verbondenheid dat leden van een etnische groep hebben op grond van een gemeenschappelijke afstamming, cultuur en geschiedenis. Mensen kunnen een etnische identiteit ontlenen aan de eigen perceptie, door toe te behoren tot een groep of zelfs aan het gegeven dat zij door anderen tot een etnische groep worden gerekend. Etniciteit duidt in dit geval op al die vormen van gehechtheid, die aan het individu het besef geven van een plaats en een positie in de wereld, in relatie tot een bepaalde groep of cultuur. De Marrons in Nederland kunnen zich op verschillende manieren identificeren. Het multiculturele atmosferie maakt dat leden van deze etnische groep zich op meerdere manieren kunnen identificeren, maar het is met name het etnische aspect, welke hierna volgt, dat van belang voor dit onderzoek.

Etnische Identiteit

Een etnische identiteit is dus een van de vele identiteiten die een individu zichzelf kan aanmeten. Het gevoel van horen bij een specifieke etnische groep wordt hiermee belicht. Het kan gekoppeld worden aan het antwoord dat volgt op de vraag: *wat is je afkomst?* In dit onderzoek gaat het dus om het gevoel van het al dan niet toebehoren aan Marrongroep. Heersende vooroordelen en stereotypen kunnen van invloed zijn op de manier waarop mensen zich identificeren. Het is denkbaar dat als er negatieve vooroordelen zijn over de Marrongroep, dat Marrons geneigd kunnen zijn zichzelf afhankelijk van de situatie zich een andere identiteit voorop te stellen. Antwoorden als: 'Ik ben Surinaamse' lijken in dat soort gevallen misschien een voor de hand liggende keus. Voor dit onderzoek is het van belang hoe deze vrouwen zich identificeren met de Marrongroep, als dat tenminste het geval is, en de relatie van etnische identificatie met de oordelen die zij hebben over 'vreemde' partners.

'vreemde' partners

Zoals eerder aangegeven is het denkbaar dat bij het aangaan van intieme relaties binnen de Marrongroep in eerste instantie voor partners uit de eigen etnische groep wordt gekozen. Maar steeds meer relaties vinden plaats tussen mensen van verschillende etnische afkomst. In deze scriptie hebben 'vreemde' partners *niet* dezelfde etnische achtergrond als de respondent. Dus deze zijn *niet* van Marron-afkomst: zij hebben geen (biologische) Marronmoeder.

Westers huwelijk

Het huwelijk (of geregistreerd partnerschap) is in de Nederlandse samenleving de norm voor het vormgeven aan langdurige partnerrelaties. Het is de formele samenlevingsvorm die zowel wettelijk als sociaal geaccepteerd wordt. In de interviews wordt daarom ook nagegaan welke type relatie de respondenten als ideaal beschouwen. Onder respondenten met Creoolse of Marron-afkomst zou die norm minder sterk geïnternaliseerd kunnen zijn. Als het ideaal afwijkt van het dominante beeld, heeft dit complicaties voor de wettelijk basis van de relaties. Marrons kennen ook traditionele huwelijken, maar als in dit onderzoek wordt gesproken over het huwelijk dan wordt het westers huwelijk bedoeld.

Interetnische partnerrelatie

Met interetnische partnerrelaties doel ik op relaties waarin de partners van verschillende etnische afkomst zijn. Deze relaties staan in de volksmond ook bekend als gemengde relaties. Het type relatie; huwelijk, vaste of losse, is van minder belang. Er wordt nagegaan hoe deze Marronvrouwen tegen de relaties met ‘vreemde’ partners aankijken.

Etnische hiërarchie

In elke multi – etnische samenleving kunnen er dus etnische hiërarchieën gevormd worden, waarbij sommige etnische groepen in meer of mindere mate domineren. Deze samenlevingen kennen een sociale stratificatie die veelal verbonden is met kleur en sociale klasse. Ook in Nederland kan er een etnische hiërarchie getekend worden waarbij de autochtone Nederlanders bovenaan staan, gevolgd door Zuid-Europeanen, Surinamers en Zuid-Molukkers, en de onderste laag van deze hiërarchische structuur wordt ingenomen door Marokkanen en Turken (Verkuyten 1999). Een belangrijke factor in de Nederlandse samenleving is de mate waarin aanwezige etnische groepen geïntegreerd zijn: *“... dit betekent dat als zij op een manier spreken, denken en handelen die sterk lijkt op het cultureel kapitaal van de dominante groep, zij hoger in de hiërarchie eindigen dan minder ‘aangepaste’ etnische groepen in die samenleving”* (Elhadioui, 2006:22). Het is dus denkbaar dat Marrons in Nederland groepen binnen een dergelijke samenleving zich conformeren aan de gestelde normen van de dominante groep, en de daarbij horende idealen overnemen. Daarnaast is de positie die groepen innemen in bovengenoemde etnische hiërarchie van invloed op de onderlinge oordelen en beeldvorming. Zo blijken oordelen van allochtonen over autochtonen veelal positiever te zijn, dan omgekeerd. Verdere uitdiepingen wijzen erop dat autochtonen toch het minst positief oordelen over Marokkanen, die dan onderaan de etnische hiërarchie staan (Gijsberts & Dagevos 2004).

Onderlinge relaties en verbanden

Stereotypen en vooroordelen worden veelal binnen de eigen etnische groep op de leden bijgebracht. Het primaire domein daarvoor is het gezin, maar met de tijd is het individu onderhevig aan andere sociale invloeden. Deze zijn van invloed op de individuele (voor)oordelen en mogelijk dus ook van invloed op de manier waarop Marronvrouwen ‘vreemde’ partners beoordelen. Daarnaast zijn er dominante normen en waarden in de

Nederlandse samenleving die van invloed zijn op de meningen van de minderheidsgroepen. De positie van de autochtone Nederlanders en andere etnische groepen die deel uitmaken van de etnische hiërarchie is daarbij belangrijk. Maar binnen de Marrongemeenschap kan er een bepaalde etnische hiërarchie getekend kan worden. Want als er etnisch specifieke (voor)oordelen zijn, zal dit ook van invloed zijn op de manier waarop zij de overige aanwezige groepen rangschikken. De eigen etnische groep wordt dan vast hoger gepercipieerd dan in de algemene dominante hiërarchie. Hiërarchieën worden aan de ene kant geconstrueerd omdat er onderlinge vooroordelen, stereotypen en beeldvormingen zijn over de aanwezige etnische groepen. Maar tegelijkertijd is de geformeerde hiërarchie, zij het een algemene, kleurbepaalde of etnisch-specifieke hiërarchie, ook van invloed op de perceptie van diezelfde etnische groepen. Er is dus sprake van een wisselwerking tussen de sociale stratificatie enerzijds en de heersende vooroordelen en stereotypen in een samenleving, c.q. etnische groep anderzijds. Ook kunnen jongeren uit migrantengroepen die geboren en getogen zijn in het migratieland van hun ouders, toch een sterkere verbondenheid met de eigen etnische groep ontwikkelen. Dit doen zij door een terugslag te maken naar hun 'roots'. Of zij kunnen zich op één of andere manier losketenen van de idealen van hun ouders en hebben mede dankzij sociale en economische verworvenheden niet perse last van het 'opo yu kloru' syndroom.

1.3. Leeswijzer

De indeling van de scriptie is als volgt. In het volgende hoofdstuk wordt de methodiek welke is gebruikt bij dit onderzoek, uiteengezet en verantwoord. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 nadere informatie verschaft over de Marrons, namelijk; hun oorsprong, migratiestroom en algemene culturele normen en waarden. Zodoende krijgt de lezer enigszins een beeld van hoe deze etnische groep in elkaar zit, en de positie die zij in Nederland inneemt. In het daarop volgende hoofdstuk 4, worden de analyses en de daaruit resulterende onderzoeksresultaten gepresenteerd. Dit stuk wordt afgesloten met hoofdstuk 5 waarin de probleemstelling wordt beantwoord, theoretische terugkoppeling wordt gemaakt en enkele aanbevelingen worden geformuleerd.

2. Methodologische verantwoording

2.1. Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verschaffen in de (voor)oordelen die Marrons hebben over leden van andere etnische groepen als potentiële partners. Maar bovenal wordt ernaar gestreefd om de (on)wenselijkheid van ‘vreemde’ partners en bijbehorende legitimaties daarvoor aan het licht te brengen.

2.2. Relevantie

2.2.1. Maatschappelijke relevantie

In de Nederlandse samenleving is integratie een belangrijk streven op zowel politiek, sociaal-maatschappelijk alsook op beleidsniveau. Er worden dan ook verschillende meetinstrumenten aangedragen die de mate van integratie van aanwezige migrantengroepen in Nederland meten. Het aandeel gemengde huwelijken onder de verschillende etnische groepen wordt gezien als een belangrijke indicator van integratie (Smits, 2000). Gemengde relaties geven niet alleen een verbintenis tussen twee mensen aan, maar ook tussen de grotere eenheden waarvan die mensen deel uitmaken. Ze slaan een brug tussen grotere groepen in de samenleving. De bereidheid tot dergelijke interetnische relaties, welke voor een groot deel afhangt van de onderlinge (voor)oordelen, is daarbij van essentieel belang. Vanuit deze veronderstelling draagt dit onderzoek bij aan inzicht in de etnische grenzen van de Marrons in Nederland. Met dit onderzoek zullen Marrons zichtbaarder worden in Nederland, maar meer nog de uitkomsten bieden inzicht op veranderende opvattingen, normen, zelfdefinitie bij deze etnische subgroep die een tamelijk gesloten cultuur hebben onder invloed van de multiculturele Nederlandse samenleving. Hun houdingen, meningen en motivaties zullen hierdoor beter worden gevat. Per slot van rekening kan inzicht in percepties van afzonderlijke etnische groepen in Nederland leiden tot effectieve aanpak van het integratieproces.

2.2.2. Wetenschappelijke relevantie

Groepsoordelen, -standpunten en -legitimaties over 'andere' etnische partners zijn in sociologisch opzicht belangrijk, omdat deze sociale relaties in de samenleving blootleggen. Deze sociale relaties zijn op hun beurt belangrijk voor het vormgeven van hiërarchische structuren, en andere sociologische verschijnselen. In dit onderzoek hebben bovenstaande sociologische aspecten de aandacht en daarom is het te behandelen onderwerp dus relevant binnen dit vakgebied. Maar vooral omdat met dit onderzoek wordt bijgedragen aan de wetenschappelijke discussie over de invloed van interetnische contacten op afnemende stereotypen en vooroordelen. Vanuit de 'contacthypothese' geredeneerd zal langdurige omgang tussen groepen deze onderling dichter bij elkaar brengen (Allport 1954). Dit onderzoek gaat verder in op deze interetnische sociale contacten. Er wordt nagegaan of sociale context met de daarbij behorende interetnische sociale contacten van de Marrongroep met leden van andere etnische groepen van invloed zijn op stereotypen, oordelen en denkbeelden over die etnische groepen. Verder worden interetnische relaties in dit onderzoek vanuit het oordeel van een in onderzoek onderbelichte minderheidsgroep: de Marrons, bekeken. De Marrons vormden van oorsprong een heel gesloten minderheidsgroep in Suriname. In de Nederlandse context is het de vraag of deze maatschappelijke isolatie die hoorde bij de geslotenheid van de Marrongroep die zelfs in Suriname al aan het vervagen is, overeind is gebleven. Het is denkbaar dat Marrons in de context van de Nederlandse multi-etnische samenleving zijn gekomen tot een eventuele herdefinitie van de eigen etnische identiteit in verhouding tot die van andere etnische groepen in Nederland en daarmee ook de sociale afstand tot etnische groepen die ook in Suriname aanwezig waren – Hollanders, Creolen, Hindoestanen en Javanen - zijn gaan herbepalen. Uit de resultaten van dit onderzoek zal blijken of de Marrons in de Nederlandse context op dezelfde wijze als de Hindoestaanse Surinamers in Nederland het intra-etnisch ideaal: de sterke voorkeur voor huwelijken binnen de eigen etnische groep (Lalmohamed 1992) overeind houden of de meer open interetnische houding van de Stadscreolen in Suriname en Nederland (Lalmohamed 1998) overnemen. Eerdere onderzoeken in Nederland richtten zich voornamelijk op de samenstelling van daadwerkelijke interetnische relaties (Kalmijn 1998; Kalmijn & Tubergen 2006), terwijl in dit onderzoek de aandacht is gericht op het oordeel over deze typen relaties en mogelijke interetnische partners. Dit onderzoek

verschafft dus nieuwe inzichten over intieme sociale contacten, in het bijzonder over de (on)wenselijkheid van intieme interetnische partnerrelaties vanuit een minderheidsgroep.

2.3. Type onderzoek

Het betreft hier kwalitatief onderzoek waarbij door middel van half gestructureerde vragenlijsten interviews zijn worden afgenomen van Marrons die in Nederland woonachtig zijn. De duur van de interviews varieerde tussen 58 minuten en 1 ½ uur en daarbij werden de thema's en vragen niet altijd in dezelfde volgorde doorlopen.

2.4. Onderzoekspopulatie, selectie & werving

Er is een gelijk aantal respondenten van zowel de oudere als de jongere generatie geïnterviewd, waarmee de uiteindelijke vergelijking is gemaakt. Ook zijn er minimale leeftijden aangehouden voor de beide generaties om een overloop van leeftijden te voorkomen. Voor de 1^e generatie is deze leeftijd bepaald op rond 18 jaar en voor de 2^e generatie op rond 40 jaar. Van tevoren is geen vast aantal respondenten vastgesteld. De interviews zijn gedaan tot er een verzadigingspunt werd bereikt. Uiteindelijk zijn er 16 interviews afgenomen waarvan 8 met Marronvrouwen van de 1ste generatie en 8 met die van de 2^e generatie in Nederland.

Tot de oudere of eerste generatie worden Marrons gerekend die buiten Nederland zijn geboren en opgegroeid, maar nu al langere tijd in Nederland woonachtig zijn. Er is in dit onderzoek een minimale vestigingstijd van 5 jaar aangehouden. Daartegenover staan respondenten die behoren tot de jongere of tweede generatie die in Nederland zijn geboren en opgegroeid. In deze tweede categorie zijn er ook respondenten die in Suriname geboren zijn, maar op jonge leeftijd zijn gemigreerd naar Nederland. In eerdere publicaties worden deze als de tussengeneratie getypeerd (CBS ; Steward, 2006). Dit zijn personen die in het buitenland geboren zijn maar op jonge leeftijd met hun ouders zijn meegekomen naar Nederland. Er zijn in dit onderzoek ook respondenten van deze zogenoemde tussengeneratie geïnterviewd, die steeds naar Nederland migreerden voor hun 4de jaar. Dit is de leeftijd waarop kinderen voor het eerst naar school gaan en in contact komen met de ruimere samenleving. Deze socialisatie omstandigheden kunnen mijns inziens van invloed zijn op hun oordeelsvorming als volwassenen. Er is op deze manier dus niet alleen sprake van een generatieverschil tussen deze oudere en jongere generaties Marronvrouwen, maar ook van

een leeftijdsverschil wat de nodige invloed kan hebben op oordelen, en standpunten ten aanzien van interetnische partnerrelaties. Socialisatie in de kindertijd en jeugd is van blijvende invloed van op de opvattingen van personen die zij gedurende hun leven op na houden. De jongere generatie is in Nederland geboren en opgevoed, weliswaar door Surinaamse ouders. Terwijl de oudere, 1ste, generatie nog volledig in de Surinaamse context en veelal in de traditionele binnenlanden is gesocialiseerd. Verder is het van belang dat tenminste één ouder van de respondent van Marron-afkomst is. Dit vanwege het matrilineaire karakter van deze etnische groep en de interesse voor etnisch specifieke oordelen, een voorkeur voor respondenten waarvan tenminste de moeder van Marron-afkomst is. De veronderstelling hierbij is dat moeders meestal belast zijn met de opvoeding en daardoor makkelijker hun etnische oordelen, bewust dan wel onbewust, op hun kinderen overbrengen.

3. Marrons

Nederland is een multiculturele samenleving, en ook hier hebben Marrons net als andere migrantengroepen zich door de tijd heen gevestigd. De koloniale band tussen Nederland en Suriname, maakt eerstgenoemde tot migratieland bij uitstek voor mensen uit deze etnische groep. In dit hoofdstuk ga ik wat dieper in op de achtergrond van Marrons in Nederland. In dit hoofdstuk komen de vragen aan de orde: Wie zijn Marrons, waar komen zij vandaan en hoe kwamen zij terecht in Nederland?

3.1. Wie zijn Marrons?

Marrons zijn nakomelingen van slaven die tijdens de slavernij in Suriname het binnenland invluchtten en daar een nieuw bestaan opbouwden. Zoals in elke samenleving werden er regels en wetten voorgeschreven welke moesten dienen om het geheel bij elkaar te houden. Om de naleving van deze voorschriften te garanderen werd er een structureel gezag, met tal van dignitarissen en aan het hoofd de Granman, ingesteld. Dit geldt voor alle zes in Suriname voorkomende subgroepen van Marrons. Deze subgroepen; Ndyuka (Aukaners), Saramaka (Saramakaners), Matawai (Matuariers), Aluku (Boni's), Paramaka (Paramakaners) en Kwinti (Koerintiërs), verschillen in taal, oorspronkelijk woongebied en andere specifieke kenmerken.

These societies, though formed under broadly similar historical and ecological conditions, nevertheless display significant variations in everything from language, diet and dress to patterns of marriage, residence, and migratory wage labor. From a cultural point of view, the greatest differences were traditionally between the Saramaka, Matawai, and Kwinti, on the one hand, and the [Ndyuka], Aluku and Paramaka, on the other (Price, 1976: 4).

Ondanks deze voornoemde verschillen waarbij de variaties vaak in de taal, muziek, rituelen, geloofsovertuiging en het gedachtengoed zitten, hebben de verschillende subgroepen toch heel veel overeenkomsten en kan er mijns inziens toch van één Marroncultuur worden gesproken. De verschillen zitten voornamelijk in de kleine nuances en globale overeenkomsten zijn zeker te vinden. Als we kijken naar familiestructuur en bestuurs- en gezagsstructuur is dit bij iedere Marron-subgroep exact hetzelfde met een in het oog springende matrilineaire ordening; kinderen worden in de moederlijn gerekend en de erfopvolging volgt ook deze lijn (Adekoya – van Geelen, 2007).

De Marrons spreken een eigen taal waarbij de invloeden van Afrikaanse talen, die in de gebieden waar slaven werden gehaald, duidelijk te horen is. Maar ook de aanwezigheid van de voormalige kolonisten van Suriname; Portugezen, Engelsen en Nederlanders, komt in de Marrontalen duidelijk naar voren. Elk van de 6 verschillende subgroepen spreekt een andere variant van de taal, met als meest afwijkende, de taal van de Saramaka en de Matawai. De laatstgenoemde talen hebben veel meer Portugees, aangezien deze slaven de plantage ontvluchtten voordat het Engels meer geïntegreerd raakte in Suriname. Maar ook omdat de slaven werden gehaald uit West – Afrikaanse landen waar het Portugese pidgin werd gebezigd (Adekoya – Van Geelen 2007). De overige talen van de Ndyuka, Paramaka en Aluku vertonen vooral invloeden van het Nederlands en Engels en zij staan daarom dichterbij het Sranan, wat de officiële contacttaal is van Suriname. De Marrontalen zijn dus een goede weerspiegeling van de koloniale ontwikkeling van Suriname.

3.2. De Marroncultuur in beweging

Door de jaren heen, tot op heden, is er een debat gaande onder antropologen over het concept 'cultuur'. De discussie gaat over wat cultuur nu precies betekent en of cultuur wel het juiste woord is om hiernaar te verwijzen. Het woord wordt tegenwoordig niet alleen door antropologen gebruikt, maar het is een modern woord dat onmisbaar is in het taalgebruik. Het probleem hierbij is dat het verwarring veroorzaakt aangezien er verschillende betekenissen gegeven kunnen worden aan het woord. De één verwijst met cultuur naar kunst, een ander bedoelt rituelen en tradities, weer een ander heeft het over normen en waarden, en een ander gebruikt het woord terwijl hij of zij het eigenlijk over geloof heeft. Een definitie van cultuur is:

Cultuur is het min of meer samenhangende geheel van voorstellingen, opvattingen, waarden en normen, die mensen zich als een lid van hun gemeenschap door middel van leerprocessen hebben verworven; deze cultuur beïnvloedt in hoge mate hun gedrag en onderscheidt hen van de leden van andere samenlevingen (De Jager & Mok, 1987:45).

Cultuur bestaat dus uit verschillende elementen die van uiteenlopende aard zijn, maar die allen op hun eigen manier invulling geven aan het leven. De regels, normen en waarden voor

de instandhouding van de Marrongroep, die ten tijde van marronage³ werden ingesteld, staan aan de basis van het gedachtegoed van deze etnische groep. Taal, kunst, gewoonten, muziek, rituelen, gezagsstructuur, religie en familiestructuur zijn allemaal onderdeel van de cultuur.

3.3. Belangrijke fasen in het leven van een Marronvrouw

Zoals eerder aangegeven maken rituelen een belangrijk deel uit van elke cultuur. Een ritueel is een belangrijke expressie van een cultureel systeem en draagt bij aan de cohesie binnen de etnische groep. De Marroncultuur is veelomvattend en de in deze paragraaf te behandelen rituelen verschaffen wat inzicht hierin. De rituelen die hier aan de orde komen vinden plaats op belangrijke momenten in het leven van de Marron. En omdat dit onderzoek gericht is op Marronvrouwen, zullen enkel die rituelen worden beschreven die op hen van toepassing zijn. Het eerste aangrijppunt is de geboorte, gevolgd door initiatie rituelen rond de pubertijd en volwassenheid en tot slot de rituelen rondom de dood. De benaming van deze rituelen verschilt per Marron subgroep, maar de inhoud is hetzelfde. Verder is het belangrijk te vermelden dat pleng- en voedseloffers een onlosmakend onderdeel zijn van al deze rituelen. Deze rituelen behoren allen tot de categorie overgangsrituelen oftewel *rites de passage*.

These comprise a wide range of schematic sequences of action that symbolically mark and effect of a change of social status or identity. .... the most familiar and ubiquitous include rites of initiation, of marriage and of graduation, investitures, baptism, and funerals (Faubion in The Cambridge Dictionary of Sociology, 2006).

Het belangrijkste ritueel rond de geboorte vindt plaats in de achtste week na de geboorte waarbij het kind voor het eerst symbolisch naar buiten wordt gebracht en getoond aan de vader en de rest van de gemeenschap. Bij dit ritueel wordt het kind verwelkomd in de gemeenschap. In een latere levensfase van het meisje volgen rituelen die de overgang naar de pubertijd markeren, met daarop volgend de overschakeling van puber naar volwassene. Het zijn initiatie rituelen waarmee de volgende fase in het leven wordt ingeluid.

---

³ Met Marronage wordt geduid op de periode vanaf het weggelopen moment van weggelopen van slaven van de plantages, waarna zij in het binnenland van Suriname gemeenschappen opzetten.

Wanneer een meisje tekenen van de puberteit vertoont, krijgt zij een kleine lendendoek van haar vader('s familie), welke als symbool staat voor haar puberteit. Jaren later, wanneer zij huwbaar wordt geacht, krijgt zij bij formele plechtigheid, haar eerste pangi oftewel lendendoek. Dit wordt ook vanuit haar vaders familie gegeven.

Met het huwelijksritueel worden relaties onder de Marrons ingezegend. Het is een aangelegenheid waarbij de familie van de man formeel om de hand vraagt van zijn partner. Dit is een kwestie waarbij de matrilineaire lijn scherp tot uiting komt; de ooms uit beide families hebben hier een cruciale rol te vervullen. Een bruidsschat welke primair uit rum en pangi's (lendendoeken) bestaat is ook aan dit ritueel gekoppeld.

De meest omstreden rituelen zijn toch die rondom de dood van een Marron. Zij hebben een enorme invloed op het alledaagse leven van een Marron. Er zijn verschillende rituelen die deel uitmaken van het rouwverwerkingsproces. Belangrijk is het officieel 'in rouw zetten' van de partner van de overledene. Dit wordt kort na de begrafenis uitgevoerd en de duur varieert tussen 3 maanden en anderhalf jaar, afhankelijk van de subgroep waartoe de overledene behoort, waarna deze dan met passende rituelen wordt afgesloten. De bovengenoemde rituelen zijn niet uitputtend omschreven⁴, omdat de invulling hiervan heel divers is. Dit heeft deels te maken met het feit dat cultuur niet statisch is, maar dat deze zich in tijd en ruimte aanpast. In het binnenland van Suriname waar de Marroncultuur zich eeuwenlang ontwikkelde tot zelfstandige entiteit treedt er langzamerhand verandering op. Het leven zoals de Marrons dat ten tijde van marronage kenden is verstoord mede door de opkomst van de bauxiet- en goudsector en toerisme. De nieuwe ontwikkelingen veranderden de 'normale' leefomstandigheden en hebben de eerste migratiestromen van de Marrons uit het binnenland naar Paramaribo (hoofdstad van Suriname), en vervolgens naar andere delen van de wereld, aangewakkerd. Marrons hebben lange tijd de onderste treden van de sociaal – economische ladder ingenomen met daaraan gekoppelde discriminatie. Tegenwoordig vormen de Marrons een geïntegreerd onderdeel van de stadsgemeenschap in Paramaribo waar zij op allerlei niveaus vertegenwoordigd zijn. De Marrons hebben door de jaren heen zelfs politieke macht verkregen en hebben daardoor ook hun positie verworven in de bovenste lagen van de Surinaamse sociaal – economische hiërarchie.

---

⁴ Voor een uitgebreide beschrijving zie ref. (Adekoya 2007, Pakosie 2005, Najoe 2009)

3.4. Marrons in Nederland

Evenals alle andere Surinaamse etnische groepen hebben ook Marrons de weg naar Nederland gevonden. De Marrons vormen vooralsnog een kleine en vrij jonge migrantengroep in Nederland. Een groot deel behoort tot eerste generatie migranten; zij vonden nog voor de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 hun weg naar Nederland. De 2^e stroom van Marrons naar Nederland vond plaats ten tijde van de binnenlandse burgeroorlog in Suriname, tussen de toenmalige legerleider Desi Bouterse (de huidige President van Suriname) en Ronnie Brunswijk, die zelf van Marron-afkomst is. Deze oorlog duurde van 1986 tot begin negentiger jaren, en voltrok zich met name in de binnenlanden van Suriname. Hierdoor waren Marrons genoodzaakt hun primaire woongebieden te verlaten. Zij kwamen in de sloppen van Paramaribo terecht, vluchten naar Frans – Guyana en migreerden naar Nederland en de Verenigde staten (Hoogbergen & Kuijt, 2005).

Tot op heden blijven Marrons, weliswaar in kleinere aantallen, om verschillende redenen ook naar Nederland migreren. De migratie van het binnenland naar andere samenlevingen heeft de nodige veranderingen teweeggebracht in de authentieke Marroncultuur. De invulling en het praktiseren van de rituelen die horen bij deze cultuur worden steeds aangepast aan de nieuwe omstandigheden.

Elke cultuur is aan verandering onderhevig, onder meer omdat mensen in steeds weer nieuwe situaties hun cultureel instrumentarium (moeten) aanpassen en bijstellen. Mensen reproduceren de gegeven cultuur binnen een sociaal systeem (Hoffman, 2009: 63).

Zo, worden rituelen vanuit een traditionele sfeer in een nieuwe omgeving met bestaande structuren ingepland, met allerlei variaties als gevolg. Ondanks deze nuanceringen hechten Marrons in het algemeen een grote waarde aan hun cultuur. En ook in Nederland is de Marroncultuur aangepast aan de omstandigheden in deze nieuwe samenleving. Zo worden belangrijke rituelen nog steeds uitgevoerd, in vaak uitvergroete vorm; zo zijn bijvoorbeeld de feesten verbonden aan de rituelen vanwege de grotere materiele welvaart omvangrijker en rijker geworden. Maar het multicultureel Nederland is ook van invloed op de identiteitsvorming van menige Marron, met name diegene die er geboren en getogen zijn. Toch liggen volgens Allport de '*ethnic (dis) advantages*' van de ouders aan de basis van de identificatie van deze nieuwe generatie.

In every society on earth the child is regarded as a member of his parents' (*ethnic*) groups. He belongs to the same race, stock, family tradition, religion, caste and occupational status. He may when he grows older escape certain of these memberships, but not all. The child is ordinarily expected to acquire his parent's loyalties and prejudices; and if the parent because of his group-membership is an object of prejudice, the child too is automatically victimized (Allport, 1949: 31).

Belangrijker nog is de zelfidentificatie van Marrons in Nederland, welke volgens Baumann (1999) voortvloeit uit een sociaal proces waarbij leden van een etnische groep, de grenzen met andere etnische groepen markeren. Dit doen zij door specifieke cultuuruitingen zoals taal, religie, kleding en ook door het ontplooiën van culturele activiteiten waarmee zij zich als etnische groep. Dit is van invloed op het multicultureel karakter van Nederland.

4. Marronvrouwen over interetnische partnerrelaties

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd. De eerste paragraaf wordt gewijd aan nadere informatie over de respondenten. Met name worden factoren belicht, die van invloed zijn over de wijze waarop deze respondenten oordelen over interetnische relaties. Daarna wordt overgegaan tot de inhoudelijke resultaten met betrekking tot interetnische relaties en de daarbij behorende meningen over 'vreemde' partners in de Nederlandse samenleving.

4.1. De respondenten nader bekeken

In de onderstaande tabel zijn de respondenten die hebben meegewerkt aan het onderzoek, dat nodig was voor de totstandkoming van deze scriptie, opgenomen. De namen zijn veranderd om de privacy van de betrokkenen te waarborgen.

Tabel 1: Respondenten verdeeld naar generatie, leeftijd en geboorteplaats.

	Naam	Leeftijd	Geboorteplaats
2 ^e generatie	Gene	25	Nederland
	Gracia	30	Suriname*
	Miraya	31	Suriname*
	Berryl	22	Nederland
	Jurny	25	Nederland
	Merel	27	Nederland
	Anna	25	Nederland
	Sher	24	Nederland
1 ^{ste} generatie	Agnes	48	Suriname
	Marie	51	Suriname
	Joany	43	Suriname
	Vera	41	Suriname
	Marlene	47	Suriname
	Magda	46	Suriname
	Linda	43	Suriname
	Jenny	48	Suriname

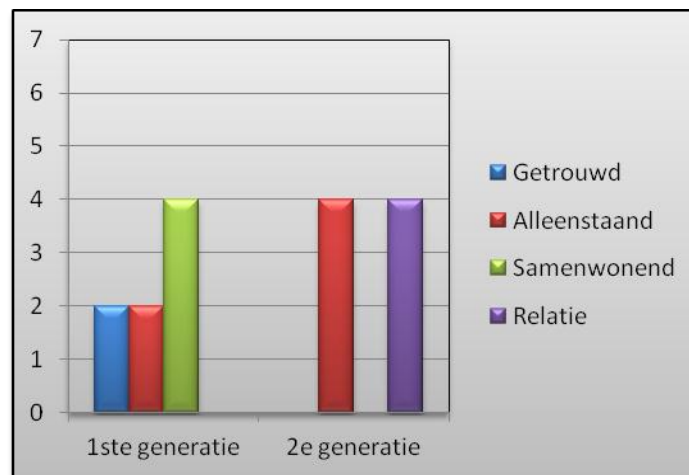
* Emigratie voor 2de jaar naar Nederland

Het betreft zoals eerder aangegeven Marronvrouwen uit zowel de eerste als de tweede generatie in Nederland. De Marrons zijn een vrij 'jonge' migrantengroep in Nederland, en het was een ware uitdaging om volwassen respondenten, dus boven 18 jaar, behorende tot de 2^e generatie te vinden. Om dit tekort op te vangen zijn er ook 2 respondenten opgenomen die volgens de officiële definitie van het CBS tot de tussengeneratie behoren.

Deze respondenten*, Miraya en Gracia, waren respectievelijk 1 en 1½ jaar jong toen ze samen met hun ouders naar Nederland migreerden. De leeftijden van de respondenten van de 1ste generatie variëren tussen de 22 en 31 en die van de 2^e generatie zijn tussen 41 en 51. Hieruit blijkt dat van het beoogde onderscheid tussen een generatie van Marrons opgegroeid in Suriname enerzijds en van een generatie opgegroeid in Nederland anderzijds sprake is. De minimale leeftijden in beide subcategorieën hoger uitgevallen was vooraf gestelde minima van respectievelijk 18 en 40 jaar.

4.1.1. Relatiestatus

Grafiek 1: Relatiestatus van de respondenten verdeeld naar generaties.

In de bovenstaande grafiek zijn de verschillende typen partnerrelaties van de respondenten ten tijde van het interview opgenomen. De meeste, 10 van de 16, van deze vrouwen heeft op dat moment een relatie. Daarvan zijn 2 gehuwd, 4 samenwonend en de rest heeft één of andere vorm van relatie. Daarnaast valt op dat de vrouwen van 1ste generatie in tegenstelling tot die van de jongere 2e generatie, stabielere relaties hebben. 6 van de 8 vrouwen uit de eerstgenoemde categorie is getrouwd of woont al jaren samen met een partner. De helft van de vrouwen uit de 2^e generatie is alleenstaand, enkelen zijn zelfs alleenstaande moeder, en de andere helft heeft wel een relatie. Het laatstgenoemde type varieert van vaste relaties tot aan het hebben van losse partners. Langdurige vaste relaties en concubinaat komen veel vaker voor in de Marrongemeenschap dan huwelijken. Tenminste, dit is het geval als wordt uitgegaan van de westerse definitie van het huwelijk. Want ook in Nederland is het binnen de Marrongemeenschap regel, of beter gezegd is het een wenselijkheid, dat relaties bekrond worden met de huwelijksceremonie zoals die van oudsher plaatsvond binnen deze

etnische groep. Zelfs bij interetnische relaties wordt dit aspect van de Marroncultuur nageleefd. Hoewel het niet de ideale manier is waarop, met name de jongere generatie hun relaties willen valideren, doen zij dit toch om de goede vrede met de familie te bewaren. Een respondent uit de 2^e generatie geeft haar mening daarover:

Het lijkt me goed dat er eerst bij de familie om de hand wordt gevraagd op de traditionele manier. Want zo kan je heel wat gepraat voorkomen, je geeft ze op die manier een beetje hun zin. En daarna op de Hollandse, of op onze eigen manier doen.... Een soort van 'ons huwelijk, maar hun bruiloft' (Miraya, 25:06:02).

Voor de oudere generatie is het vanzelfsprekend dat relaties op traditionele wijze worden bezegeld. Marrons vormen ook hier in Nederland een hechte groep, en als relaties worden aangegaan zonder de familie daarvan op de hoogte te stellen, of als er niet op Marronwijze om de hand is gevraagd, worden dergelijke relaties niet als volwaardig geaccepteerd in de gemeenschap.

Je doet het niet alleen voor hun, maar ook voor jezelf. Het is fijn om te weten dat je familie achter je relatie staat. Want als er iets misgaat kan je altijd op hen terugvallen. Al woon je in Kwamelasamutu⁵, Amerika, Nederland of waar dan ook, en je gaat met iemand, moet je familie ervan op de hoogte zijn (Magda 22: 09:56).

Het opvallende aan de invulling van dit huwelijksritueel is dat het wel degelijk is aangepast aan de Nederlandse samenleving. Van oorsprong betreft het een ritueel waarbij de ooms uit beide families een cruciale rol hebben, waarbij de oom van de partner om de hand vraagt bij die van de bruid. In Nederland houdt men rekening met het feit dat dit niet altijd kan, en kunnen ook andere familieleden dit doen.

Het is volgens mij logisch dat als je bijvoorbeeld blanke partner hebt dat niet verwacht wordt dat hij daar met zijn oom komt zitten met flessen rum en pangi's (lendendoeken)... Het dan is meer je partner voorstellen aan die ooms, tantes en die zullen het doorvertellen aan de familie (Anna, 27:16:09).

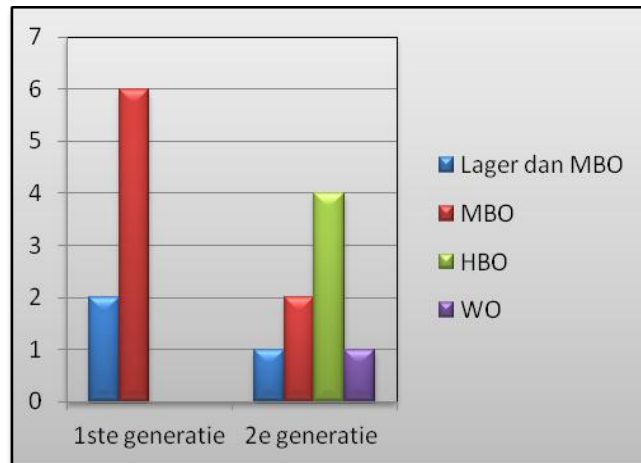
---

⁵Een inheems dorp in het binnenland van Suriname. Dit dorp ligt dichtbij de Noordelijke grens met Brazilië en is een beetje de uithoek van Suriname.

Voor de jongere generatie is de druk van de familie, veelal de reden om hun relaties toch ook op deze manier te valideren. Want zelf vinden ze de acceptatie van hun partner door de familie *meegenomen* als dat het geval is maar het is geen absolute vereiste.

4.1.2. Opleiding

Grafiek 2: Opleiding van de respondenten verdeeld naar de generatie waartoe zij behoren.

De grafiek hierboven geeft aan dat de vrouwen die hebben meegewerkt aan dit onderzoek gemiddeld een Middelbare Beroeps Opleiding (MBO) hebben. Ruim 50% van de respondenten heeft een opleiding die binnen deze categorie valt, achter de rug. De vrouwen uit de 1ste generatie zijn lager opgeleid, dan die uit de 2^e generatie. De hoogste opleiding van de vrouwen uit de 1ste generatie is MBO, terwijl dat voor de 2^e generatie Wetenschappelijk Onderwijs (WO) is. De constatering dat migranten uit latere generaties betere onderwijs- en arbeidsposities hebben in vergelijking met de generaties die hen voorgingen (CBS), komt dan ook bij deze respondenten duidelijk naar voren. De inhaalslag van deze respondenten behorende tot de 2^e generatie ten opzichte van hun ouders is groot en heeft mogelijk mede te maken met de Nederlandse context waarin de 2de generatie is opgegroeid. Zij hebben ouders waarvan de opleiding beneden MBO – niveau ligt. Een van de respondenten zegt het volgende hierover:

In het gezin waaruit ik kom, ben ik de enige met een hoge opleiding. Mijn vader heeft een baan in de technische richting, maar daar heeft hij geen opleiding voor denk ik. Want dat is ook het rare, hij kan moeilijk zijn opleiding goed omschrijven, het was volgens mij meer een soort van 'on the job'... En mijn moeder werkt nu al jaren in de thuiszorg, en ook geen specifieke opleiding daarvoor gehad voor zover ik weet (Merel 49:02:07).

Het verschil in onderwijsniveau loopt in dit onderzoek redelijk samen met de generaties. Dit is meestal het geval bij migrantengroepen in Nederland. Bij latere generaties is er meestal sprake van opwaartse sociale mobiliteit. Dit wordt onder andere bewerkstelligd door het behalen van betere onderwijsprestaties. En daarmee ook betere posities op de arbeidsmarkt. Volgens het CBS hebben tweede generatie niet-westerse allochtonen een kleinere achterstand op de arbeidsmarkt ten opzichte van autochtonen dan hun voorgangers of ouders. Het belang van opleidingsniveau als factor bij dit onderzoek is dat deze, samen met de hierna volgende factoren, samenvallen met het onderscheid naar eerst een tweede generatie en van invloed zijn op de oordeelvorming. Er is een duidelijke tweedeling te bemerken als het gaat om de mening over interetnische relaties en de daarbij betrokken partners. De tweede generatie is meer gericht op de Nederlandse samenleving, heeft een ruimere definitie van interetnische relaties en sluit dit type relatie niet per definitie uit. Van uitsluiting is wel degelijk sprake bij de oudere 1ste generatie, die een engere definitie van interetnische relaties hanteert. En daarnaast is het oordeel over 'vreemde' 'allochtone' partners ook heel verschillend.

4.1.3. Relatiegeschiedenis van respondenten

Evenals de opleiding van de respondenten is het ook van belang om de eerdere relaties van de respondenten weer te geven. Ook hier is het eerder genoemde patroon, waarbij de 1ste en 2^e generatie sterke verschillen vertonen, terug te vinden. De oudere vrouwen uit de 1ste generatie hebben allen in eerste instantie relaties gehad, en 2 hebben dat nog steeds, met Marronpartners. Om verschillende redenen zijn, 6 van 8, daarna relaties aangegaan met partners buiten hun eigen etnische groep. Het veelgenoemde pijnpunt van intra – etnische relaties in de Marrongroep is het feit dat polygamie in zekere zin is toegestaan. Dat maakt dat deze vrouwen een drastische omslag maken en ook 'vreemde' partners overwegen. Merkwaardig is dan wel dat de interetnische relaties die ze in Nederland kregen steeds blanke partners betroffen. Dit kan volgens de respondenten pertinent worden doorgetrokken naar de gehele populatie van 1ste generatie Marronvrouwen die interetnische relaties aangaat; een autochtone man is daarbij toch de partner bij uitstek.

Het relatiepatroon van de respondenten uit de 2^e generatie is nogal divers. De partners die zij tot nog toe hebben gehad komen uit verschillende etnische groepen in Nederland. Maar opvallend is dat zij geen partnerrelaties met autochtonen hebben (gehad). Interetnische

relaties zijn deze jongere respondenten niet vreemd, maar zij beperken zich voornamelijk tot ‘vreemde’ allochtone partners. Etnische homogamie komt bij hen in geringe mate voor en wel bij slechts 2 van de 8 respondenten. De overige 6 vrouwen hebben dus nooit een relatie gehad met een Marron. De redenen daarvoor zijn verschillend, de ene *heeft het afgezworen om polygamische taferelen te vermijden*, en de andere zou wel een Marronpartner willen *maar komt hen niet tegen omdat ze schaars zijn*.

Tabel 2: Overzicht van de relatieverleden van de respondenten

	Naam	Interetnische relatie(s) met allochtoon	Interetnische relatie(s) met autochtoon	Homogame relatie(s)
2 ^e generatie	1. Gene	X	-	X
	2. Gracia	X	-	X
	3. Miraya	X	-	-
	4. Berryl	X	-	-
	5. Jurny	X	-	-
	6. Merel	X	-	-
	7. Anna	X	-	-
	8. Sher	X	-	-
1 ^{ste} generatie	9. Agnes	-	X	X
	10. Marie	-	-	X
	11. Joany	-	-	X
	12. Vera	-	X	X
	13. Marlene	-	-	X
	14. Magda	-	X	X
	15. Linda	-	X	X
	16. Jenny	-	X	X

In de bovenstaande tabel is het relatieverleden van de respondenten weergegeven. De relaties zijn niet naar specifieke etnische groep weergegeven, maar gegroepeerd naar drie typen van relaties, namelijk: etnisch homogame relaties, interetnische relaties met allochtonen en interetnische relatie met autochtonen. Deze indeling leek voor de hand liggend omdat hier in eerste instantie de nadruk ligt op het verschil tussen interetnische versus intra – etnische relaties. Maar ook omdat in de resultaten een patroon van interetnische relaties met allochtonen bij de jongeren en met autochtonen bij de oudere generatie, naar voren komt. In een latere paragraaf wordt verder ingegaan op specifieke ‘vreemde’ etnische partners.

4.1.4. Etnische identiteit

Etnische identificatie zoals eerder gesteld, het gevoel van verbondenheid tot een bepaalde etnische groep. Hierbij is het van belang hoe deze vrouwen zich identificeren met de Marroncultuur. De verschillende elementen van de cultuur die zij al dan niet hebben meegekregen worden besproken. Maar ook hun betrokkenheid bij het cultureel bewustwordingsproces dat wordt gestimuleerd door de verschillende Marronorganisaties in Nederland.

Taal

De respondenten identificeren zich met de Marrongroep, hoewel ze niet altijd de typische kenmerken van de Marroncultuur meehebben. Bij de jongere generatie ontbreekt het met name aan de kennis van de taal. Dit komt mede doordat voorgaande generaties, en dus ook hun ouders, de noodzaak van aanpassing aan de Nederlandse samenleving belangrijker achtten. Dit wordt sterk benadrukt tijdens de opvoeding en Marrontalen worden in die periode niet op hun kinderen overgebracht, want daarmee zouden ze geen succes hebben in Nederland.

Met ons werd gewoon Nederlands gesproken maar onderling spraken mijn ouders wel Saramakaans, vooral als ze bepaalde onderwerpen wilden bespreken waarvan wij niks moesten afweten. Maar wat zij niet wisten is dat mijn broer en ik het op den duur wel verstonden. Of in ieder geval wel konden uitmaken waar ze het over hadden (Gracia, 41:22:13).

Alle respondenten uit de jongere generatie kunnen zich terugvinden in de bovenstaande passage. Enkelen kunnen intussen een woordje Aukaans, Saramakaans of een andere Marrontaal, maar de meeste spreken de taal helemaal niet. Opvallend is dat zij het wel allen verstaan, want hun ouders of andere Marrons in hun directe omgeving, spreken wel één van de Marrontalen. De oudere generatie is in Suriname opgegroeid en kan tenminste één Marrontaal spreken. Ze geven ook toe dat zij het noodzakelijk achtten om als nieuwkomers in Nederlandse om de Nederlandse taal te beheersen.

Als je taal niet spreekt, dan kan je niet mee in de samenleving. Dat is in Suriname ook zo. Maar hier nog meer, omdat Nederlands toch de enige taal is die iedereen bindt (Vera, 38:41:11).

Door de constante drang, of meer nog de maatschappelijke druk, om zich aan te passen aan de Nederlandse samenleving, spraken zij steeds vaker Nederlands. De Marrontaal kwam daardoor op de achtergrond te staan en wordt slechts in bepaalde kringen en op bepaalde plekken gebruikt. Het is nog altijd de taal die deze respondenten spreken, maar er wordt bewuster omgegaan met het gebruik daarvan. Omdat zij toch als succesvol geïntegreerd getypeerd willen worden door andere etnische groepen, met name door de dominante groep, spreken zij vaker Nederlands. Een opmerking als: *Ik krijg vaak te horen dat als ik Nederlands spreek er haast geen accent te horen is*, getuigt van het feit dat de acceptatie door de rest van de Nederlandse samenleving voor met name de 1ste generatie belangrijk wordt geacht.

Identificatie

Naast de taal neemt de mate van acceptatie door de eigen etnische groep een belangrijke plaats in. 2^e generatie Marronjongeren hebben al gauw het gevoel dat zij zowel door de rest van de Nederlandse samenleving, als in hun eigen etnische groep er niet helemaal bij horen. Daar zijn ze naar eigen zeggen te *anders* voor.

Marrons die in Nederland geboren zijn zitten in een soort dubio omdat je aan de ene kant Marron bent, maar dan wel in Nederland opgegroeid. Dus neem je ook een beetje dingen van Nederland over, waardoor je toch een beetje afwijkt (Anna, 18:26:01).

En aan de andere kant worden ze nooit echt geaccepteerd door de Nederlandse samenleving.

Je wordt aan het eind van de dag toch gecategoriseerd als, 1ste, 2^e, 3^e of 4^e generatie migrant en als allochtoon. Dus je zit tussen twee werelden in (Sher,30:28:47).

Maar ook als deze respondenten gevraagd wordt hoe zij zichzelf dan identificeren, vinden zij zichzelf veelal niet Marron genoeg. Dit omdat zij niet de typische Marron kenmerken hebben. Zo spreken zij de taal haast niet, sommigen hebben de rituelen die horen bij 'het Marronvrouw zijn' meegekregen, maar doen er verder niks mee. En daarnaast geven zij aan weinig kennis te hebben van de Marroncultuur. Als deze respondenten gevraagd wordt zichzelf te identificeren kiezen de meesten voor omschrijvingen als:

Ik ben van Marron afkomst, maar ben geboren en getogen in Nederland.

Let op de 'maar' in deze zin, waarmee deze respondenten aangeven dat zij niet perse de culturele erfenis van de Marrongroep meehebben. Maar zelf denk ik dat zij daarmee ook de verwachtingen ten aanzien van een Marronvrouw die zij op dat moment belichamen, indammen. Slechts een respondent kiest voor wat algemenere zelfidentificatie door het volgende te zeggen:

Ik ben een zwarte vrouw.

Deze respondent wilt kennelijk nadruk leggen op 'zwart bewustzijn' en een daarbij horende attitude die niet enkel te reduceren is tot de Marrongroep, maar de gehele Afro – gemeenschap betreft. Ze legt nadruk op eigenschappen die zwarte vrouwen in het algemeen hebben. Ze zijn bijvoorbeeld temperamentvol, onafhankelijk en hebben duidelijke lichaamstaal. Het is een respondente die het teruggaan naar de basis wel heel centraal stelt; ze heeft om die reden ook bewust gekozen voor een Marronpartner. Het is ook mogelijk dat deze jongere generatie zich eerder met de ruimere afro – groep in Nederland identificeert dan met de Marrongroep. Dat zij zich niet al te sterk verbonden voelen met de deze etnische groepte is een indicatie daarvoor.

Voor de oudere 1ste generatie Marronvrouwen is de identificatie met de Marroncultuur duidelijk. Deze respondenten geven allen volmondig aan, dat zij van Marron afkomst zijn. Deze vrouwen zijn merkwaardig genoeg nog allen in het binnenland van Suriname geboren, waarna zij als kind of op latere leeftijd naar Paramaribo migreerden. Volgens hen geldt dit voor de meeste Marrons boven de 40 jaar die nog in Suriname geboren zijn. De verbondenheid met het binnenland, en de daarbij horende Marroncultuur is daarom veel groter.

Die zijn meestal in het binnenland geboren. En als je dan toch in de stad bent geboren of opgegroeid, dan heb je nog altijd contact met het dorp waar je vandaan komt. En je gaat dan regelmatig terug in bijvoorbeeld de vakantie... (Marlene, 50:42:11).

De 1ste generatie vrouwen hebben dus het voordeel dat ze de Marroncultuur in de traditionele sfeer hebben meegekregen. Zij kunnen makkelijker hun culturele kenmerken noemen als bevestiging van hun etnische identiteit. Een van de respondenten uit de oudere generatie verwoordt haar etnische identiteit als volgt (vrij vertaald uit het Aukaans).

Ik ben een Ndyuka vrouw, omdat ik echt alle vrouwelijke taken van een Marronvrouw kan uitvoeren. Ik kan overal komen en tonen dat ik een echte Marronvrouw ben. Ook al woon ik nu al jaren in Nederland (Marlene, 57:03:22).

Vrouwen hebben in de Marrongroep specifieke rollen te vervullen, waarbij ze met name het huiselijke domein beheren. Het op orde maken van de huishouding wordt daarom primair als een typische vrouwelijke taak gezien. En dit komt in het bovenstaande citaat ook tot uiting.

Cultureel bewustzijn

Vanuit verschillende organisaties in Nederland wordt gewerkt aan behoud en bevordering van de Marroncultuur. Enkele activiteiten betreffende de Marroncultuur zijn: het uitgeven van tijdschriften, aanbieden van cursussen op het gebied van zang, dans, muziek en taal, maar ook websites en het organiseren van culturele feestjes. De betrokkenheid van met name de 2^e generatie respondenten bij dergelijke activiteiten is van enorm belang, omdat zij deel uitmaken van de doelgroep van deze organisatie. In de interviews geven de respondenten aan wel degelijk op de hoogte te zijn van deze activiteiten. De belangrijkste activiteit in Nederland is volgens hen de viering van de dag der Marrons, waar veel Marrons jaarlijks naar uitkijken. Het merkwaardige aan dit soort organisaties en activiteiten is dat de trekkers vooral behoren tot oudere generatie Marrons die het cultuurbewustzijn willen stimuleren. Dit is nogal dubbel, want het is dezelfde generatie die in eerste instantie minimale culturele elementen op hun kinderen overbrengt, omwille van succesvolle integratie in Nederland. Vervolgens grijpen zij, als ze eenmaal bepaalde posities hebben verworven, terug naar hun etnische 'roots'. Het propageren van de Marroncultuur is daar onderdeel van. Gelukkig bestaat er vanuit de jongere generaties wel interesse voor deze activiteiten.

Conclusie

Er zijn dus opvallende verschillen tussen de 1ste en 2^e generatie Marronvrouwen die zijn opgenomen in dit onderzoek. Het verschil ligt op het gebied van opleidingsniveau, met een hogere nominatie voor de 2^e generatie die steeds meer vertegenwoordigd is in het hoger onderwijs. Maar ook de gerichtheid op de Nederlandse samenleving, wat zich met name uit

in de type relaties die worden aangegaan. De 1ste generatie vrouwen bewegen zich voor wat partnerkeuze betreft tussen twee extremen. Ze zijn aan de ene kant sterk gericht op de eigen etnische groep en kiezen daaruit een partner of ze gaan voor de andere uiterste van de autochtone Nederlandse partner. De jongere generatie is met name gericht op overige allochtone partners hier in Nederland en autochtone partners maken geen deel uit van hun relatieverleden. Daarnaast zijn ze erg geïnteresseerd in de eigen cultuur, maar ze verkeren in een soort van dubio wat hun etnische identiteit betreft omdat ze tussen twee verschillende culturen instaan. Kortom er zijn heel wat interessante kwesties te bemerken als deze Marronvrouwen nader worden bekeken. Deze twee generaties vrouwen verschillen met name in de hierboven beschreven kenmerken, maar ook in hun mening over uiteenlopende onderwerpen, dus ook over interetnische relaties. In de volgende paragraaf zal aandacht worden besteed aan de inhoudelijke resultaten van het onderzoek, waarbij de meningen van deze respondenten centraal staan. Maar ook worden deze sociologisch geduid of verklaard.

4.2. Zijn interetnische relaties problematisch?

De meningen van deze Marronvrouwen over interetnische relaties in Nederland zijn verdeeld. Vermeldingswaardig is dat de 1ste generatie respondenten een interetnische relatie in eerste instantie opvatten als een relatie tussen een Marron en een autochtone Nederlander. En dat heeft niet perse te maken met het feit dat deze vrouwen niet weten wat daarmee bedoeld wordt, maar dat ze mijns inziens (on)bewust overige etnische partners niet eens in overweging nemen. Het resultaat van deze benadering van interetnische relaties is dat deze oudere generatie zeer positief is over dit relatietype. Zelf zijn deze respondenten de mening toegedaan dat deze positieve houding over hun verbeelde interetnische relatie breed gedragen wordt door de rest van de Marronvrouwen in Nederland. Een van de respondenten: Agnes heeft zelf ook een dergelijke interetnische relatie, ze heeft dus een relatie met een blanke partner, en zegt er het volgende over:

Het is natuurlijk anders dan ik gewend was. Heel wat dingen die je als vanzelfsprekend ziet moet je uitleggen. Je kan niet alleen maar bepaalde dingen noemen en ervan uitgaan dat de ander het meteen snapt, vooral dingen die met je cultuur te maken hebben. Maar je leert elkaar kennen gaandeweg de relatie. En de problemen zijn er natuurlijk ook, maar dat heb je in elke relatie (Agnes, 19:22:10).

Het is wel opvallend dat deze vrouwen wel allemaal relaties hebben gehad met een Marronman, en sommigen hebben dat nog steeds. De natuurlijk gestuurde etnische homogamie wordt hiermee duidelijk bevestigd. De keus voor een partner binnen de eigen etnische groep is een culturele vanzelfsprekendheid (Lewandowski & Jackson, 2000: Allport 1954). Het is met name na mislukte relaties met Marronmannen dat deze vrouwen nu ook positief oordelen over een relatie met een autochtone man. Etnisch homogame relaties hebben hen dus niet altijd de gewenste verwachtingen opgeleverd en zij overwegen nu ook partners uit andere etnische groepen. De sociale dynamiek in de gemeenschap, in dit geval de Nederlandse samenleving, is daarbij van enorme invloed. Deze vrouwen treden in Nederland buiten hun etnische grenzen, en overwegen dan de meest voor de hand liggende 'vreemde' partners. In de Nederlandse samenleving zijn de autochtone partners het dominante ideaal en de neiging van minderheidsgroepen om dit ideaal over te nemen is groot (Allport, 1954). Dit verklaren sociologen als de statusverhoging die gepaard gaat met het hebben van een autochtone partner. Wel benadrukken de respondenten dat interetnische relaties meer inzet van beide partners vereisen, zonder dat die relaties per definitie problematisch hoeven te worden.

Bij de 2e generatie is het duidelijk wat met een interetnische relatie wordt bedoeld en zij hebben daar ook een uitgesproken mening over. Zij vinden het hebben van een partner uit een andere etnische groep duidelijk gecompliceerd. Daar hebben ze verschillende redeneringen voor. Een van de respondenten zegt het volgende daaromtrent:

In veel van dat soort relaties is er frictie en onbegrip. Dus het liefst toch een relatie met iemand waarmee je veel gemeen hebt. Dat is makkelijker en vertrouwd... en de meeste mensen die ik ken in gemengde relaties hebben dat soort problemen (Sher 10:11:18).

Een andere respondent zegt het volgende hierover

Het liefst wil je op één koers zijn met je partner. En als je vanaf het begin al geen gemeenschappelijke basis hebt, dan zal je je wel extra moeten inzetten om die relatie te laten werken...ik zeg niet dat ze problematisch zijn, maar je moet dat extraatje wel ervoor over hebben. En als je dan kan kiezen dan kies je volgens mij toch voor iets dat makkelijker gaat, dan het ingewikkelde (Berryl 08:56:13).

In bovenstaande passages wordt, net als in de overige interviews, getwijfeld aan het succes van interetnische relaties. En dat maakt dat deze respondenten niet positief tegen dit type relatie aankijken. Er wordt getwijfeld aan het relativeringsvermogen van de partners ten aanzien van de verschillende etnische achtergronden in dergelijke relaties. Maar ook fricties en problemen die zouden voortkomen uit het verschil in culturele achtergrond zouden volgens hen de stabiliteit van de relatie aantasten. De voorkeur gaat bij deze jongere generatie duidelijk uit naar etnisch homogame relaties. Opvallend is dat ondanks de sterke voorkeur voor een partner binnen de eigen etnische groep, slechts 2 van deze 8 respondenten een Marronpartner heeft (gehad). Deze vrouwen hebben wel allen partners gehad die volgens hen, *dichtbij* de eigen etnische groep staan, waardoor de verschillen niet al te groot zijn. De partners waren van allochtone afkomst en deze behoorden voornamelijk tot een afro – etnische groep, dus Surinaams – Creools, Kaapverdisch of Antilliaans. De keus voor deze etnische partners hangt voor een deel samen met het feit dat deze vrouwen in Nederland zijn geboren en getogen, en daardoor een identiteit hebben ontwikkeld die niet primair Marrons is. De respondenten van de tweede generatie zien zichzelf primair als een vrouw met een Creool-Surinaamse achtergrond of zelfs als een afro-vrouw. Als zodanig hebben ze een voorkeur voor een relatie met Creoolse of afro-mannen. Het is mogelijk dat de jongere generatie dergelijke relaties niet als interetnisch opvatten. Voor deze respondenten betreedt je mogelijk pas het veld van interetnische partners indien die partners afkomstig zijn uit niet afro-minderheidsgroepen zoals Marokkanen en Turken of uit de autochtone groep

Conclusie

In eerste instantie hebben deze Marronvrouwen, net als dat het geval is bij andere etnische groepen een voorkeur voor etnisch homogame relaties. Dat heeft vooral te maken met de natuurlijke etnische aantrekkingskracht bij intieme relaties. De vertrouwdheid met bekende culturele elementen speelt daarbij een belangrijke rol. Intra – etnische relaties zijn daarom een voor de hand liggende keus, maar deze verschillen per generatie. Voor een de oudere eerste generatie is dit de eigen Marrongroep, terwijl dit bij de 2^e generatie een deel van de afro – groep betreft.

De meningen tussen de generaties over interetnische relaties lopen uiteen, over sommige interetnische relaties wordt positiever geoordeeld dan andere. De 1ste generatie is zeer

positief over dit relatietype, omdat zij deze voor zichzelf op een bepaalde manier definiëren namelijk als een relatie met een autochtoon. Alleen is er onder de 2^e generatie vrouwen een zekere vrees voor onbegrip over opmerkelijke cultuurelementen van ‘vreemde’ partners die te veraf van de eigen cultuur liggen. En daarom worden interetnische relaties dan als problematisch en kwetsbaar opgevat. Ook zijn respondenten van mening dat dergelijke relaties extra inzet vereisen: constante uitleg en botsende cultuurelementen. Maar tegelijkertijd gaan deze jonge vrouwen wel interetnische relaties aan met allochtone ‘vreemde’ partners, die naar eigen zeggen stabiel en vertrouwd zijn. Een eenduidige mening over de interetnische relatie is er dus niet, maar deze worden in ieder geval niet pertinent afgewezen. Afhankelijk van de betrokken ‘vreemde’ partners wordt dit relatietype uiteenlopend beoordeeld. In de volgende paragrafen wordt verder ingegaan op dat aspect.

4.3. Ideale partners

Eerder is het relatieverleden van deze Marronvrouwen al besproken. Maar in deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de partnervoorkeuren die deze respondenten hebben, en de partners die al dan niet worden overwogen bij interetnische relaties. Tijdens de interviews met deze vrouwen zijn er ideale etnische partners naar voren gekomen. Er is een zekere rangorde geconstateerd die varieert van meest naar minst ideale etnische partners en deze wordt dan ook later in paragraaf besproken. Het is van belang te vermelden dat etnische afkomst niet altijd de bepalende factor is bij partnerkeuze, of bepalend in het oordeel over een partnercategorie, maar meer een aspect van het partnerideaal dat deze vrouwen hebben.

4.3.1. De blanke man als ideaal

Deze vrouwen hebben oordelen over de uiteenlopende beschikbare partnercategorieën in Nederland. En ook hier blijkt er weer een duidelijk verschil tussen de twee generaties. Zo oordeelt de 1ste generatie heel positief over autochtone partners in Nederland. De blanke Nederlanders zijn voor deze groep Marronvrouwen de meest ideale partners. Het liefst hebben zij hem als partner bij relaties, of als schoonzoon. De voorkeur voor autochtone Nederlanders houdt verband met het onderliggende ‘opo yu kloru’ syndroom (Menke, 2005) waarbij bewust, dan wel onbewust, huidskleur een belangrijke rol speelt. Het garanderen van een betere positie voor het nageslacht door relaties aan te gaan met blanke partners is

kennelijk nog heel belangrijk voor deze vrouwen. Dit komt echter niet echt tot uitdrukking in de interviews, maar er is wel een zekere verband te leggen tussen de voorkeur voor autochtone mannen en de dominante positie van de autochtone groep in de Nederlandse samenleving. Het aangaan van relaties met mannen uit deze groep wordt gezien als een manier om zekerheid en stabiliteit te verwerven. Dit kan worden gezien als een manier van omhoog trouwen (de Hart, 2003) oftewel *status – caste exchange* (Rosenfeld, 2005; Kalmijn & Tubergen, 2006) waarbij er een uitwisseling van sociale kenmerken plaatsvindt door het aangaan van partnerrelaties.

Een blanke man moet je hebben want dat zit je goed... zij bieden meer stabiliteit (Linda, 21:11:46).

Dit ideaal komt vooral in de opvoeding tot uiting, waar met name dochters worden gestimuleerd om relaties aan te gaan met de ideale, blanke partner. In de meningen over ideale etnische partners wordt met name de nadruk gelegd op het succes en de stabiliteit van relatie met betreffende partners.

Die zijn loyaal, je hebt geen last van 2^e en 3^e vrouwen en die nemen verantwoordelijkheid voor hun kinderen (Jenny, 35:22:12).

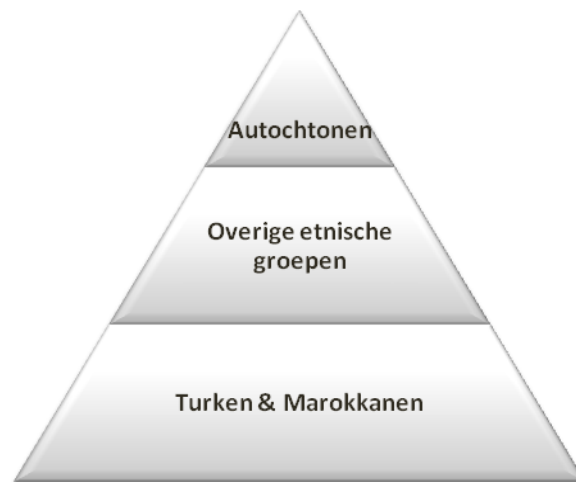
Je heb ook een wat rustiger leven. Niet dat je constant denkt wanneer komt iemand hier voor de deur staan om hem te op te eisen (Marlene, 20:24:53).

Ze zijn toch anders, ze willen trouwen en samen een toekomst opbouwen (Joany, 29:22:41).

Wat mij opvalt in bovenstaande citaten is dat aan een relatie met een autochtone man niet zozeer het omhoog trouwen wordt benadrukt, maar de afwezigheid van ‘buitenvrouwen’. Deze vrouwen zoeken in deze ideale autochtone partners elementen waaraan Marronmannen niet voldoen. Als om dit soort redenen wordt afgezien van partners uit de eigen etnische Marrongroep, zijn er natuurlijk nog steeds een veelheid aan andere etnische partners dan alleen autochtonen in Nederland, te overwegen. Maar de overige etnische groepen in Nederland zijn voor de 1ste generatie vrouwen niet de meest ideale partners, sommige groepen in meerdere mate dan andere. In de piramide (zie figuur 5) is getracht de ideale partners van deze generatie weer te geven. De bovenste laag van de piramide wordt

zoals eerder aangegeven ingenomen door de autochtone partners. Met daaronder een vrij algemene categorie 'overige etnische groepen'. In eerste instantie was het de bedoeling om de positie van Marrons ook duidelijk hierin te verwerken, maar dit was nogal onduidelijk. De meeste respondenten vonden het niet belangrijk om deze etnische partners te specificeren. Ondanks de verschillende posities van de respondenten doe ik een poging om de categorie verder te preciseren. Bovenaan deze middenlaag van de hiërarchie lijken mijns inzien de volgende afro – groepen: Marrons, Antilianen en Kaapverdianen en stadscreolen te staan. Deze partners vormen één categorie en zouden volgens deze vrouwen *allemaal één pot nat* zijn. Deze worden gevolgd door de afrikanen en vervolgens wordt deze categorie afgesloten met de groep van Hindoestaanse partners, die in de argumenten die deze respondenten gaven vrij dichtbij Turken en Marokkanen staan. De minst ideale partners in Nederland zijn voor deze vrouwen Turken en Marokkanen, die nemen dan de onderste laag van deze piramide in.

Figuur 5. Ideale partners van de 1ste generatie

De hiërarchie welke in deze piramide wordt verbeeld komt redelijk overeen met de geconstrueerde etnische hiërarchie van de Nederlandse samenleving (Verkuyten, 1999). Dit is een bevestiging van het feit dat de eerste generatie zich sterk aan het aanpassen is aan de Nederlandse samenleving, en daarbij dominante idealen en handelingen overneemt. Volgens Gowricharn (2005) kunnen migrantengroepen op den duur de normbeelden van de dominante groep overnemen omdat zij een ondergeschikte machtpositie hebben. Zo zouden Marrons dus de dominante autochtone groep seksueel begerenswaardiger kunnen vinden maar ook loyaliteit en zekerheid naar deze blanke groep tonen die zowel in koloniale, dus in

Suriname als in westerse samenlevingen, de Nederlandse domineert. Het is ook de vraag of deze hiërarchie van ideale etnische partners geen aftreksel is van de sociale hiërarchie van de Surinaamse samenleving, met uitzondering van de Turken & Marokkanen, waarin deze respondenten zijn opgegroeid. De Surinaamse samenleving heeft een koloniaal verleden waarbinnen huidskleur en sociale positie samenvielen; een lichtere huidskleur vertegenwoordigde een betere sociaal maatschappelijke positie (Menke 2005, Gowricharn 2005). Hoewel in de huidige Surinaamse samenleving er ook andere factoren: onderwijs, meebepalen bij sociale stratificatie, is het denkbaar dat dit door kleur bepaalde normbeeld nog steeds onder Surinamers leeft.

4.3.2. Het 'bruine'-man ideaal

De sociale positie die de jongere generatie in de Nederlandse samenleving heeft, maakt dat zij weerbaarder zijn dan de eerste generatie. Zij kunnen daardoor makkelijker tegen de heersende dominante normen ingaan. Deze positie wordt met name bepaald door de elementen die in de eerste paragraaf van dit hoofdstuk naar voren kwamen: het feit dat deze jonge vrouwen in Nederland geboren en of opgegroeid zijn en aanvullend daarop vrij hoog opgeleid zijn waardoor zij ook betere arbeidsposities en –perspectieven hebben. Ook omdat zij in het multicultureel Nederland zijn opgegroeid, hebben zij eerstehandse ervaringen met de verschillende etnische groepen. Zij nemen daardoor niet blindelings de dominante stereotype meningen over zowel de Marrons als van de dominante autochtone, maar hun oordelen over de aanwezige groepen worden vooral bepaald door hun eigen ervaringen. Het is daarom dan niet bepaald vreemd dat de meest ideale etnische partners van deze vrouwen niet behoren tot de dominante autochtone groep. Idealiter hebben de vrouwen uit de 2^e generatie een partner uit de eigen etnische groep of iemand die in cultureel opzicht niet al teveel van deze verschilt. Zelf typeren zij deze partner als: *Afro, bruine of zwarte mannen*. Tot dit etnische ideaal behoren mannen uit verschillende groepen in Nederland, maar bij nader nadere uitdieping blijkt dit ideaal ingewikkelder. De 'zwarte' huidskleur is niet het enige criterium voor het toebehoren van 'vreemde' of 'niet-Marron' partners tot deze 'zwarte' categorie. Zo blijken ' Afro – Afrikanen' d.w.z. zwarte mannen afkomstig uit Afrikaanse landen bij nader inzien buiten dit ideaal te vallen. Er zijn stereotypingen en vooroordelen zal in de volgende paragraaf blijken die het wantrouwen voeden ten opzichte van deze mannen. De 'bruine partners' worden in deze etnische

hiërarchie gevolgd door overige etnische groepen dat verder is in te vullen met andere allochtone mannen die verder in deze hiërarchie niet expliciet worden genoemd. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan Hindoestaanse Surinamers en Afrikanen. Zeer opvallend is dus de lage positie van de autochtone partnercategorie, deze komen nog net boven de Turkse en Marokkaanse partnercategorieën uit als één van de minst ideale etnische partners. De onderstaande piramide geeft de opeenstapeling van de ideale etnische partners van de respondenten van de eerste generatie weer.

Figuur 6. Ideale partners van de 2e generatie

De sterke identificatie met de eigen groep, welke in het geval van deze 2e generatie respondenten verder reikt naar de afro of 'zwarte' gemeenschap in Nederland is te verklaren vanuit de contacthypothese (Allport 1954). De contact hypothese gaat ervanuit dat etnische grenzen vervagen naarmate het contact tussen de leden van verschillende etnische groepen intensiever wordt. De respondenten van de 2^e generatie zijn opgegroeid in gemengde wijken in grote steden: Rotterdam, Den Haag en Amsterdam waar er bepaalde nabijheid is tussen afro – allochtone groepen terwijl Hindoestanen Turken en Marokkanen zich toch wat afzijdig houden. Door het intensief contact tussen de enkele Marrons, Stadscreolen, Kaapverdianen en Antillianen is er een onderlinge affiniteit mede vanwege de gelijkenissen in taal, culturele achtergrond en geschiedenis. De opvallende lage positie van autochtone partners binnen deze hiërarchie ligt dan ook in het verlengde hiervan. De sociale afstand tussen deze respondenten en de autochtone groep is tijdens hun opgroefase in dergelijke gemengde wijken klein. De Marronpartners zijn vanwege hun vermeende polygamische eigenaardigheid een nogal dubieuze optie en daarom sluiten sommige van deze respondenten hen voorzichtig uit als de meest ideale partners. Het hebben van een partner die in vele opzichten overeenkomsten vertoont met de Marroncultuur is wat dat betreft een

bijkomstigheid. Het belang van gedeelde culturele kenmerken in een relatie komt in de verschillende interviews duidelijk naar voren.

Een partner met dezelfde achtergrond is belangrijk want maakt de relatie stabiel (Merel, 12:23:54).

4.3.3. De Ideale Marronpartner: een nogal ingewikkelde voorkeur?

In de Nederlandse samenleving is het hebben van één partner, en het liefst in het echt verbonden, de ideale samenlevingsvorm. Dat het aantal huwelijken afneemt en minder belang wordt gehecht aan trouwen, betekent dus niet dat een oud ideaal van een relatie verdwijnt (Latten, 2004). Uit het huwelijk vloeien wettelijke verplichtingen en zekerheden voort voor de betrokken partners. Door diegenen die langere tijd deel uitmaken van de Nederlandse samenleving, uit welke etnische groep dan ook, wordt dit dominante ideaal op den duur ook geïnternaliseerd. De respondenten zijn zich wel degelijk bewust van deze norm, en zijn het er allemaal over eens dat relaties van monogame aard dienen te zijn. Het westerse huwelijk is wat hen betreft optioneel, want dat garandeert niet altijd de stabiliteit van de relatie. Daarom worden langdurig concubinaat of geregistreerd partnerschap ook als een mogelijke opties gezien, die trouwens ook een wettelijke basis kunnen hebben.

De Marronman wordt vaak gereduceerd tot een enkele aspect van de Marroncultuur, en dat is dat hij polygaam zou zijn. Kennelijk is monogamie volgens deze vrouwen wel een belangrijk ingrediënt voor een succesvolle relatie. En gelet op deze belangrijke eis valt de Marronpartner al gauw buiten de norm. De vrouwen van de jongere 2^e generatie zijn zich bewust van de nadelen van het hebben van een Marronpartner. Het liefst willen zij een monogame Marronpartner, en dat is volgens hen haast onmogelijk.

Het is net vragen voor een gezonde taart, die bestaat niet (Gracia, 18:51:09).

De geringere kans op monogamie met een Marronman behoort tot een van de nadelen voor het aangaan van relaties met hen. Daarnaast is de veronderstelling dat Marronmannen nog steeds tamelijk traditionele sekse specifieke rolverdeling op nahouden, wat volgens deze jongere respondenten een minpunt is in het aangaan van relaties. Deze jonge respondenten zijn vergeleken met de oudere, 1ste generatie een geëmancipeerde positie.

Deze vrouwen zitten dus in een soort dubio omdat zij aan de ene kant ook Marronmannen hebben opgenomen in hun ideale 'bruine partners'. Maar daarnaast hangen zij ook het

dominante verwachtingspatroon van de samenleving aan, en dus ook die van hun ouders of de generatie van hun ouders, die monogame stabiele relaties voorschrijft. Achteraf vragen zij zich af of het een reëel ideaal is om een monogame relatie te hebben. Het antwoord op die vraag is dan 'nee'. Zij blijven hoopvol gestemd dat zij de ideale monogame 'bruine partner' dus ook die van Marronafkomst tegen zullen komen. De vraag die dan rijst is of de Marronmannen die in Nederland zijn opgegroeid niet door bepaalde ontwikkelingsfasen zijn gegaan waardoor zij een andere kijk hebben op relaties. Want uiteindelijk gaan ook zij interetnische relaties aan met 'vreemde' vrouwen, met bijvoorbeeld autochtone vrouwen, die ook een monogaam ideaal hebben. De respondenten van de 2de generatie beseffen dat zij als het ware in het midden staan. Ze hebben wel deze Marronman als ideaal maar aan de andere kant zijn ze zodanig geëmancipeerd dat deze vrouwen misschien niet voldoen aan het ideaal van een *echte* Marronman. Want die willen een vrouw die ook het huiselijke domein beheert, naast het hebben van een baan. En daartegenover staat de in Nederland geboren en getogen Marronman die hun, zoals de respondenten zelf aangeven, vaak niet als ideaal hebben.

Die hebben allemaal een blanke vrouw... ze zijn toch allemaal een beetje Oreo dus zwart van buiten, maar wit van binnen (Miraya, 35:24:12).

Er is kennelijk dus ook sprake van een mismatch tussen deze vrouwen en hun ideale partners.

Conclusie

De verschillende ideale partners zijn in deze paragraaf langsgekomen. De 1ste generatie kent als meest ideale partner: de autochtoon en als minst ideale: de Turkse en Marokkaanse partner. De Marronpartner behoort voor deze generatie in dezelfde categorie als 'overige' etnische groepen. De 2^e generatie heeft een hele andere opbouw wat etnische idealen betreft. De zogenoemde 'bruine partners' staan aan top van de getekende hiërarchie en daar zijn de Marrons ook onderdeel van. Dit is een nogal ingewikkeld ideaal, en maakt gemengde gevoelens los bij deze respondenten. Aan de ene kant staan ze achter dit ideaal, maar tegelijkertijd zijn ze zich ervan bewust dat het *wishful thinking* impliceert.

De bij de 1ste generatie populaire autochtone partners scoren bij deze 2e generatie vrouwen bepaald niet goed, ze staan namelijk op de op één na laatste plaats. De jongere vrouwen

hebben vergeleken met de oudere generatie betere sociaaleconomische posities en hoeven niet per definitie een 'omhoog' te trouwen. Het is ook mogelijk dat deze lagere positie van autochtonen verband houdt met de toenemende stigmatisering van allochtonen in de Nederlandse samenleving. Evenals bij de oudere generatie zijn de Turkse & Marokkaanse partners de minst ideale partners.

4.4. Oordelen, Motivaties & legitimaties

Het oordeel over leden van uiteenlopende etnische groepen als potentiële levenspartners heeft vooral te maken met onderliggende vooroordelen. Enkele van deze vooroordelen zijn soms uitgesproken en soms impliciet in de voorgaande paragrafen ter sprake gekomen. Zo zouden autochtone partners betrouwbaar, stabiel en verantwoordelijk zijn terwijl de Marronpartners vooral polygaam zijn. In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de vooroordelen over zoveel mogelijk verschillende etnische partners in Nederland. Dus de vooroordelen of gegeneraliseerde meningen die er bestaan over partners uit andere etnische groepen, en de motivaties die deze vrouwen daarvoor hebben. Sommige van deze vooroordelen en denkbeelden kunnen nogal affreus overkomen maar het is geenszins de bedoeling van de onderzoekster om leden van etnische groepen te beledigen, of Marrons in een kwaad daglicht te stellen.

4.4.1. De pushfactoren bij Marronmannen

De veronderstelling dat eigen etnische partners veelal positiever dan anderen worden aangeprezen, gaat voor deze vrouwen niet op. De zware nadruk op etnische puurheid die een reeks van auteurs vinden voor Afro-Amerikanen (Frankenberg, 1993; Hernton, 1988; Lewandowski & Jackson, 2000) is in dit onderzoek niet echt naar voren gekomen. De respondenten in dit onderzoek dragen ook stevige stereotypen aan over de mannen uit de Marrongroep. Hoewel deze stereotypen vaak worden voorzien van de kanttekening dat niet moet worden overgegeneraliseerd: *niet alle Marronmannen gaan vreemd of ze hebben niet altijd meerdere vrouwen* en soms: *niet allemaal verwekken ze kinderen en kijken verder niet naar ze om*, veroorzaken dat deze vrouwen nogal huiverig zijn om relaties aan te gaan met hun 'eigen' mannen. De hierna volgende denkbeelden, meningen, stereotypen ten aanzien van deze etnische partners kwamen in de interviews voorbij.

Marronmannen hebben vaak meerdere partners.

Daar komen ze volgens de respondenten in sommige gevallen duidelijk voor uit, maar soms hebben ze deze andere partners achter de rug van hun vrouw om. Er heerst onder de vrouwen de veronderstelling dat het in de aard van 'zwarte' mannen zit polygaam te zijn en dat zij als ze monogaam zijn tot de uitzonderingen behoren.

Marronmannen willen meestal geen stabiele relatie met Marronvrouwen, vooral als ze succes hebben.

Als deze mannen succes hebben willen ze een blanke vrouw en ze gaan vaak meteen trouwen, terwijl ze dat niet zouden doen met hun Marronpartner. Uit een onderzoek van Kalmijn (1998) blijkt dat 'zwarte' mannen veel meer trouwen met 'witte' vrouwen dan 'zwarte' vrouwen trouwen met 'witte' mannen. De hier geïnterviewde vrouwen noemen de welbekende voorbeelden van atleten, voetballers, basketballers, etc. maar ook bij hoogopgeleide Marronmannen maken Marronvrouwen volgens de respondenten geen kans. Uit eerder kwalitatief onderzoek van Steward (2005) blijkt dat Surinaamse mannen niet als stabiele partners worden gezien door Surinaamse vrouwen. Dat kan in dit geval ook doorgetrokken worden naar deze Marronvrouwen.

Marronmannen hebben niet doorgeleerd.

Deze bewering van deze respondenten strookt met de statistieken volgens welke allochtone vrouwen meer dan allochtone mannen doorleren (CBS). De kans is groot dat als je als hoogopgeleide Marronvrouw een relatie aangaat met een Marronman, deze een laagopgeleide man is, die dus maatschappelijk minder succesvol is dan jij als vrouw, terwijl het hebben van een succesvolle partner ook een belangrijke factor is in het aangaan van een relatie.

Bovengenoemde heersende denkbeelden over Marronmannen zoals die naar voren komen uit de interviews maken onder andere dat Marronmannen minder aantrekkelijk zijn voor de 1ste en 2de generatie. Hiermee stoten zij de volgens Lewandowski & Jackson (2001) 'natuurlijke etnische partners' af. Vervolgens is het dus de taak aan deze vrouwen om alternatieve partners te beoordelen en uiteindelijk relaties met hen te overwegen. Het resultaat van deze vooroordelen en de idealen die daaraan ten grondslag liggen hebben we in de vorige paragrafen al behandeld. Hieronder wordt wat dieper ingegaan op de oordelen van de respondenten per etnische groep.

4.4.2. Heersende (voor)oordelen en stereotypen over 'vreemde' partners

Hier worden de verschillende (voor)oordelen over de verschillende etnische partners die gedurende de interviews naar voren zijn gekomen weergegeven. Per slot van rekening, is het denkbaar dat positieve beeldvorming leidt tot positief oordeel. En dat is bij de volgende partners ook wel duidelijk. We spreken, zoals eerder gesteld van een vooroordeel als er onder andere sprake is van overgeneralisatie van een kenmerk van een bepaalde groep. Een oordeel is een nogal neutraal en kan zowel een negatieve als positieve lading hebben, terwijl vooroordelen en stereotypen alleen op het negatieve aspect zijn gericht. In deze paragraaf worden de oordelen behandeld, dus zowel positieve oordelen als (negatieve) stereotypen en vooroordelen. De respondenten geven in de interviews verschillende vooroordelen, stereotypen en meningen die niet altijd aansluiten bij de voorkeuren die zij hebben en manier waarop zij tegen deze 'vreemde' partners aankijken. Het betreft in eerste instantie dus opsommingen van alle stereotypen en (voor)oordelen, maar het interessante hierbij is de manier waarop zij deze al dan niet met motivaties eigen maakten.

Autochtone partners

Ten eerste wordt de door de 1ste generatie Marronvrouwen zeer positief beoordeelde autochtone groep behandeld. Deze etnische partners staan aan top in de getekende hiërarchie van deze generatie.

Blanke partners hebben doorgeleerd

Ze hebben daardoor veel meer succes dan andere etnische partners in Nederland. En zoals al eerder bij de Marronpartners aangegeven is dit toch een belangrijke factor in relaties

Blanke mannen zijn stabiele partners

Dit heeft met name te maken met de veronderstelling dat blanke partners monogaam zijn. Ze hebben veelal een partner en kiezen vaker voor huwelijk. Daarnaast hebben ze niet het imago van het verwekken van kinderen met verschillende partners.

Blanke mannen zijn te kritisch, veeleisend en denken dat zij aan top van de beschaving staan.

Dit komt met name vanuit het kamp van de jongere generatie die de autochtone als minder ideale etnische partners hebben. Volgens hen worden zij keer op keer geconfronteerd met de kritisch houding van autochtone mannen. Die zeggen een soort *sollicitatiegesprek – gevoel* te hebben als ze met deze mannen praten, *en als je één vraag verkeerd beantwoord is het voorbij... ze stellen hele hoge eisen aan vrouwen, terwijl ze zelf niet zoveel te bieden*

hebben (*Miraya*, 42:27:15). Voor de 1ste generatie Marronvrouwen zijn de blanke partners het ideaal. Opvallend is dat zij slechts positieve vooroordelen en meningen over deze groep aandragen. Ook proberen ze een positieve draai te geven aan alles wat over deze mannen wordt gezegd. Volgens Allport (1954) is het nogal logisch dat nieuwe migranten hun uiterste best doen om deel te zijn van de samenleving en daarbij nemen zij onder andere de taal over, laten hun kinderen dezelfde 'goede' scholen bezoeken, of door middel van interetnische relaties deel uit te maken van *the common melting pot*. En uiteindelijk kunnen relaties met autochtone partners statusverhogend werken voor deze groep vrouwen.

De jongere generatie respondenten moet weinig van deze etnische partners hebben, ook al valt het hen wel op dat toch veel vrouwen, met name 1ste generatie vrouwen uit de Marrongroep heel lovend zijn over deze etnische partners. De jongere vrouwen zijn samen met de autochtonen opgegroeid en zijn volgens hen erachter gekomen dat zij, evenals alle andere etnische partners, ook hun minder leuke kanten hebben. Samen opgroeien leidt hier tot een reëler en diverser beeld bij de 2de generatie van autochtone mannen. Daardoor zijn de autochtone partners niet perse uitgesloten als potentiële partners, maar de respondenten van de 2de generatie hebben hen ook niet op *een voetstuk staan* zoals dat wel degelijk het geval is bij hun ouders.

Surinaamse etnische groepen

Onder deze categorie vallen de verschillende Surinaamse etnische groepen die in Nederland beschikbaar zijn. Het grootste heikele punt bij het overwegen van 'andere' Surinaamse partners is het feit dat deze een bepaalde benaming hebben voor Marrons. Het zeer negatief beladen woord 'dyuka' wat zoveel betekent als 'poep van de joden' is daarbij een issue.

Stadscreolen kijken neer op Marrons en vroeg of laat zullen ze ons voor 'dyuka' uitmaken.

Stadscreolen zouden een meerwaardigheidsgevoel hebben ten aanzien van de Marrongroep.

Dit terwijl de stadscreolen volgens oudere respondenten niet dapper genoeg waren om te vluchten en de slavernij op de plantage ondergingen. Deze mening komt in een ander onderzoek ook al naar voren. Zo zouden *Marrons nog steeds een zekere minachting hebben voor Creolen die zijn 'laf en te koop', nooit zijn weggevlucht en zelfs de wapens tegen hen hebben opgepakt* (Van Galen 2001: 60).

Zoals eerder aangegeven behoren de stadscreolen desalniettemin tot de ideale 'bruine partners' van de 2^e generatie. Ze zijn van Afro – Surinaamse afkomst; staan dus dichterbij de eigen etnische Marron-groep dan welke andere ook.

Hindoestanen trouwen niet met 'vreemde' vrouwen.

De Hindoestaanse mannen willen volgens deze respondenten uiteindelijk toch met een vrouw uit hun eigen etnische groep trouwen. Vanuit eigen culturele overwegingen zou hij niet zo makkelijk geneigd zijn interetnische relaties aan te gaan.

Hij laat toch liever een meisje uit de polders van Nickerie⁶ halen en trouwt met haar (Vera, 47:22:56).

Daarnaast vinden ze Hindoestanen ook zuinig, gierig, carrièregericht en vooruitstrevend; *ze zijn wat dat betreft net als de Hollanders*. Met deze oordelen rijst de vraag of Hindoestanen in de etnische hiërarchieën niet met de categorie van autochtone Nederlanders samengevoegd kunnen worden, want de oordelen over deze etnische partners lijken in vele opzichten op elkaar. Dat zou voor de eerste generatie betekenen dat deze etnische partners, samen de bovenste laag zouden innemen. Wat natuurlijk niet het geval is, want Hindoestanen zijn niet de meest ideale partners van deze generatie. Een invoeging tussen 'overige etnische partners' en de categorie van Turken en Marokkanen lijkt dan een meer gangbare. Uiteindelijk wordt de ideale etnische hiërarchie niet alleen bepaald door de oordelen die deze vrouwen hebben over de verschillende etnische partners.

Hiermee is het oordeel vermeld over twee van de drie grootste Surinaams etnische groepen in Nederland. De derde groep: Javanen is niet voorbij gekomen in de interviews.

Antilianen

Ze zijn gewelddadig en zijn drugsdealers.

Antilianen worden verder niet gedifferentieerd naar het eiland van afkomst. Zij behoren ook tot de categorie van ideale 'bruine partners' van de jongere generaties. Maar het gewelddadige imago wordt telkens in de interviews benadrukt, dit kregen de respondenten mee tijdens de opvoeding en geven ze daarnaast ook aan dat de rol van de media ook enige invloed heeft op de manier waarop zij over andere etnische groepen in de Nederlandse

---

⁶ Dit is een district in het westen van Suriname, waar een grote concentratie Hindoestanen woont.

samenleving oordelen. In de media Antillianen worden keer op keer verband gebracht met drugs en criminaliteit. Voor de oudere generatie is het met name dit imago waarom zij tijdens de opvoeding deze etnische partners afraden, en hen verder ook niet overweegt als potentiële partners.

Afrikanen

Afrikanen zijn niet eerlijk.

Ze hebben meestal een of meerdere vrouwen in hun thuisland in Afrika.

Ze zijn polygaam

Het idee bestaat dat Afrikaanse partners zich anders voordoen dan ze in werkelijkheid zijn. En als ze eenmaal het sterk gewilde Nederlands paspoort of de verblijfsvergunning hebben bemachtigd kunnen zij *als de bladeren der bomen veranderen (Linda, 23:15:58)*. Dit stereotype gaat ervan uit dat alle Afrikaanse mannen illegaal in Nederland zijn, of tenminste geen geldig verblijfsvergunning hebben. Het idee bestaat dat Afrikaanse mannen relaties aangaan met vrouwen in Nederland en als ze eenmaal wat meer vastigheid hebben in Nederland verbreken ze de relaties om vervolgens hun gezinnen in Afrika over te laten komen. Deze etnische partners gaan volgens de respondenten dus alleen interetnische relaties aan om er voordeel uit de halen.

Moslim gelovigen (Turken & Marokkanen)

Deze twee etnische groepen worden meestal op een hoop gegooid, omdat zij eerder als religieuze groep worden gezien. Er is een zekere angst voor het onbekende moslimgeloof. Het feit dat deze religie een nogal negatief imago heeft in Nederland en de rest van de wereld draagt niet bij aan positieve beeldvorming. Al tijdens de opvoeding worden deze partners als zeer ongewenst aangemerkt.

...want hebben ouders het gevoel dat ze hun dochters verliezen aan een 'extreem' geloof. (Gracia, 19:59:00)

De respondenten hebben over Moslimgelovigen ook reserves als relatiepartners. De verschillen op religieus vlak zouden te groot zijn wat de nodige spanningen tot gevolg zou hebben.

Ze kijken neer op vrouwen

Ze willen ooit terug naar Marokko en gaan je daar nog slechter behandelen.

Volgens de respondenten zouden Moslimmannen wel losse relaties van korte duur met niet-Turkse of Marokkaanse vrouwen willen maar uiteindelijk trouwen zij een het liefst een vrouw uit hun eigen etnische groep, die het liefst nog maagd is. Uit eerder kwalitatief onderzoek van Chhum (2008) blijkt dat Cambodjaanse mannen wel degelijk losse relaties hebben met 'vreemde' partners, maar uiteindelijk vaste relaties aangaan met vrouwen uit hun eigen etnische groep. Mogelijk vertonen deze moslimmannen vergelijkend gedrag.

Turken zijn gewelddadig.

Ze zijn drugdealers.

Ze hebben losse handjes

Een van de oudere respondenten verwijst zelfs naar een Surinaamse uitdrukking: *je gaat tekeer als een Turk*, die het gewelddadig karakter van Turken zou aantonen. Dit zijn de etnische partners waarover de meeste oordelen en stereotypen naar voren kwamen tijdens dit onderzoek. En deze hebben allemaal een negatieve lading, het is daarom niet vreemd dat ze als minst ideale partners worden beoordeeld.

Conclusie

Op een of andere manier klinken de meeste van de hierboven genoemde oordelen ons niet vreemd in de oren. We horen ze in de wandelgangen, op feestjes of binnen het gezin. We hebben ze in het uiterste geval zelf eens gebruikt, dat geeft aan dat het leven van alledag doordrongen is met vooroordelen en stereotypen. Het is interessant om te zien welke denkbeelden ten grondslag liggen aan de partnerkeuze van deze vrouwen. Dat bijvoorbeeld 1ste generatie Marronvrouwen Nederland binnenkomen en naast hun eigen etnische Marronpartners plotseling zeer positief zijn over autochtonen, heeft met het dominante ideaal te maken. Het dominante ideaal in Nederland wordt positief gevoed door positieve meningen, stereotypen en vooroordelen die op de samenleving worden losgelaten door de dominante autochtone groep. Vervolgens zijn deze oordelen op hun beurt bepalend voor de keuzes en meningen van de etnische groepen in Nederland. Er is dus een wisselwerking tussen aan de ene kant idealen, zij het dominante of etnische specifieke, en aan de andere kant stereotyperingen en vooroordelen. Binnen deze wisselwerking is er ruimte voor rebellie, persoonlijke invulling en relativisme; dat blijkt bij de jongere generatie die niet

blindelings een negatieve houding ontleent aan de negatieve stereotyperingen over bijvoorbeeld 'criminele' Antillianen. Maar hen desondanks ook als ideale partners overweegt. Ook de sociale context is van belang bij de verschillende meningen die de respondenten hebben. Interessant is dat een andere context, hier gaat het om de verschuiving van de Surinaamse naar de Nederlandse, leidt tot verschuivingen in stereotypen en vooroordelen. In de Surinaamse context wordt de basis wordt gelegd voor de meningen van de 1ste generatie, waarna deze in de Nederlandse samenleving worden aangepast. Het betreft hier twee verschillende typen samenlevingen betreft waarbij de Nederlandse samenleving wat de sociale context van de 2^e generatie Maronvrouwen is, een enorme voorsprong heeft in het moderniseringsproces. Individualistische uitingen van de jongere generatie, die durven in te gaan tegen dominante normen van zowel binnen de Marrongroep als die van de Nederlandse samenleving, houden mogelijk daarmee verband.

5. Tot besluit

5.1. Antwoord op de probleemstelling

Er zijn binnen de Marrongroep in Nederland verschillende oordelen over mogelijke 'vreemde' partners. En in deze scriptie zijn de oordelen van Marronvrouwen in Nederland over interetnische partnerrelaties bekeken. Deze vrouwen zijn in het algemeen nogal positief over relaties met partners uit andere etnische groepen. En bij de beoordeling van intieme partners springen er belangrijke aspecten in het oog. Ten eerste is geconstateerd dat er duidelijke menings- en oordeelsverschillen zijn tussen de 1ste en 2^e generatie Marronvrouwen in Nederland. Dit houdt verband de vraag die als rode draad loopt door dit onderzoek, namelijk:

Welke verschillen zijn er tussen een oudere generatie en jongere generatie Marronvrouwen opgegroeid in respectievelijk Suriname en Nederland inzake een etnische hiërarchie van mogelijke interetnische partners en inzake de legitimaties voor die hiërarchie?

De verschillen tussen de jongere, 2^e generatie en oudere, 1ste generatie Marronvrouwen ligt op het vlak van de ideale partners. Jongere respondenten hebben met name de voorkeur voor een partner binnen of dichtbij de eigen etnische Marrongroep. Oudere vrouwen verkeren in een (on)bewuste aanpassingsproces waarbij ze conformeren aan de eisen van Nederlandse samenleving. Daarbij hangen zij de dominante idealen van de Nederlandse samenleving aan, wat trouwens in het verlengde van het oud koloniaal ideaal van de Surinaamse samenleving past. Er kunnen voor zowel de 1ste als voor de 2^e generatie etnische hiërarchieën getekend worden aan de hand van de ideale partners die zij hebben. De top van de deze twee hiërarchieën die onttrokken zijn aan de ideale partners van deze twee groepen vrouwen, lopen daardoor sterk uiteen maar de onderste lagen komen overeen waarmee een sterke afwijzing voor partners die het Moslimgeloof aanhangen wordt bevestigd. In de eerste deelvraag van dit onderzoek is de rol etnische hiërarchie aan de kaak gesteld. Ondanks de gemeenschappelijke delers: etnische achtergrond en geslacht, staan de vrouwen van de 1ste en 2de generatie ver van elkaar. De beïnvloedende factoren bij de uiteenlopende idealen zijn met name opleiding, geboorteplaats en de eerstehands ervaring met de aanwezige etnische groepen in Nederland. Maar ook de invloed van de media in Nederland die bijdraagt aan de stigmatisering van bepaalde autochtone groepen. Het feit

dat de Marrons nog maar een jonge migrantengroep zijn en ook nog vrij klein in omvang maakt de leden van deze etnische groep makkelijker 'oplosbaar' in de Nederlandse samenleving. Daarnaast is hun aanpassingsdrang aan de Nederlandse samenleving hoog gebleken, wat zich met name bij de 1ste generatie uit, om het succes diverse gebieden te verhogen.

Het meest interessante deel van het onderzoek betrof mijns inziens het onderdeel waarbij onderliggende vooroordelen, meningen en stereotypen over de verschillende etnische partners in Nederland werden besproken. Sommigen werden scherper gesteld dan andere, en de bias van respondenten ten opzichte van hun ideaal komt dan hier sterk naar voren. Over de ideale partners werden veelal positieve vooroordelen en stereotypen genoemd of een positieve draai gegeven aan de negatieve. De motivaties voor het al dan niet goedkeuren van verschillende etnische partners, lijkt in eerste instantie een sterk persoonlijke kwestie. Maar bij nader inzien is de invloed van met name de Nederlandse samenleving duidelijk merkbaar. De oudere generatie laat zich met name leiden door idealen die weliswaar mede door de Nederlandse koloniale invloeden van 'opo yu kloru' worden beïnvloedt. In Nederland wordt het ideaal bepaald door de sterke sociaal economische status van autochtone partners. De jonge Marronvrouwen hebben allochtone partners als ideaal die zij in multicultureel Nederland nader leerden kennen. De onderliggende vooroordelen van deze Marronvrouwen over 'vreemde' partners is veelal hetzelfde, alleen hebben vrouwen uit de 2^e generatie een groter relativeringsvermogen, vanwege de ervaring met andere minderheden. De laatstgenoemde categorie vrouwen heeft in de Nederlandse samenleving in brede zin en meer concreet sociaal-ruimtelijk met andere minderheden omdat ze in grote steden: Rotterdam, Amsterdam en Den Haag zijn opgeroed. Een voordeel dus op de 1ste generatie die op oudere leeftijd Nederland binnenkwamen.

5.2. Theoretische terugkoppeling

De interetnische partners worden in dit onderzoek verschillend door de twee generaties Marronvrouwen beoordeeld. Daarbij onderscheiden de generaties zich van elkaar niet in termen van de Nederlandse samenleving waarin ze momenteel leven, maar vanwege de respectievelijk Surinaamse of Nederlandse samenleving waarin ze zijn opgegroeid. De 1ste generatie is geboren en opgegroeid in de Surinaamse samenleving en ontleent aan die samenleving mede haar beeld omtrent de interetnische sociale afstanden, terwijl de tweede

generatie Marron-vrouwen merendeels is geboren en opgegroeid in de Nederlandse samenleving, met name in wijken binnen de grote steden die veelal multicultureel van aard zijn en daarbinnen hun beeld omtrent de interetnische sociale afstanden hebben ontwikkeld. In dit onderzoek er zijn drie interessante uitkomsten die in deze paragraaf nader worden toegelicht, tegen de achtergrond van eerdere onderzoeken en theorieën die al in het begin van deze scriptie aan de orde kwamen.

Ten eerste de contrasterende voorkeuren van de beide generaties vrouwen ten aanzien van de Nederlandse autochtone mannen. Opvallend is de zeer positieve attitude van de 1ste generatie naar de autochtone blanke partners. Dit kan zoals eerder aangegeven enerzijds verklaard worden vanuit het fenomeen van 'omhoog' trouwen, waarbij de status van de vrouw wordt bepaald door dat van haar man (B. de Hart 2003; Kalmijn & Tubergen, 2006). Het betreft hier laagopgeleide vrouwen die middels het aangaan van een relatie met een partner uit de dominante groep, mogelijk sociale status en erkenning vergaren. Daarnaast is de keus voor de autochtone partners historisch te verklaren. Er heerst toch nog altijd het ideaal normbeeld van 'hoe lichter hoe beter' bij Surinamers, en kennelijk dus ook bij deze Marronvrouwen. De culturele afstand tussen Afro – Surinamers en autochtonen is kleiner omdat er kennelijk toch overlappende *cultural resources*: de taal en religie zijn, in vergelijking met andere etnische partners in Nederland (Kalmijn1998), waardoor blanke partners in hun beleving de interetnische partners bij uitstek zijn. In dit onderzoek zijn het vooral de ervaringen met de autochtone groep als huwelijks – en relatiepartner welke nog altijd zeer positief zijn, die het verschil maken voor de 1ste generatievrouwen. De ervaring, zij het persoonlijk of in de directe omgeving, met andere etnische partners in Nederland zijn vrijwel steeds negatief waardoor leden uit deze andere etnische groepen niet als een succesvolle relatiemogelijkheden worden ingeschat. Per slot van rekening is de succesfactor van een relatie een belangrijk aspect bij het beoordelen van andere etnische partners. Opvallend aan dit onderzoek is de nogal sterke tegenstelling tussen de jongere en de oudere generatie. De verwachting dat waarden en normen die tijdens de opvoeding worden overgedragen en van invloed zijn op de manier waarop kinderen hun mening en oordelen vormen gaat in deze niet volledig op. Met andere woorden niet alleen de opvoeding in het gezin is van invloed op normen en waarden, maar zeker ook de sociale omgeving die kennelijk voor de Marrons in Nederland veel meer interetnisch is, dan voor de Marrons in Suriname. Er zijn meerdere factoren: in dit geval het duidelijke verschil in opleiding, de

identificatie met de etnische groep, de sociale interetnische contacten en de sociale context waarin de opvoeding plaatsvond, die meebepalend zijn. Deze blijken alle belangrijke factoren die het verschil in perceptie van de etnische hiërarchie tussen deze twee generaties vrouwen verklaren; al deze factoren bij elkaar zijn van invloed op de meningen en oordelen. Zo heeft de jongere generatie gemiddeld een HBO opleiding en daarmee betere arbeidspositie, wat hen dan ook betere sociale posities biedt in tegenstelling tot de 1ste generatie die maximaal een MBO opleiding.

Bij eerder onderzoek waarbij ook interetnische relaties werden bekeken, blijken Hindoestaanse vrouwen gedurende zes generaties in Nederland nog stevast intra- etnisch georiënteerd voor wat betreft intieme partnerrelaties en huwelijken (Lalmohammed, 1992). Dit wordt vooral gerelateerd aan de gesloten houding van deze etnische groep. In een wat later onderzoek van Kalmijn & Tubergen in 2006 wordt deze trend opnieuw bevestigd met de constatering dat het aandeel gemengde huwelijken binnen de Hindoestaanse groep veel lager is, dan bij andere Surinaamse etnische groepen: slechts 10% van alle huwelijken binnen de Hindoestaanse groep is interetnisch. Dit verschilt nogal sterk met de Marronvrouwen binnen dit onderzoek die binnen één generatie helemaal contra de standpunten van de voorgaande generatie zijn en nogal wisselende etnische voorkeuren vertonen. Om deze verschuiving beter te begrijpen lijkt het mij goed om de relatiepatroon van Afro - Surinamers in Nederland te bekijken. Ook hierover is onderzoek gedaan en dan blijkt de openheid naar andere etnische partners, met name naar autochtonen, heel groot (Kalmijn, 1998). Volgens Kalmijn en Tubergen bedroeg het aantal gemengde huwelijken in Nederland tussen afro – Surinaamse vrouwen en autochtonen rond 26% in 2006. De exogame houding van de 1ste generatie Marronvrouwen ten aanzien van autochtone partners houdt mogelijk hiermee verband. De verschuiving van de voorkeur van de jongere generatie naar meer exogame partners kan vanuit de natuurlijke drang om binnen de etnische groep te huwen en intieme relaties aan te gaan (Lewandowski & Jackson 2001) worden verklaard. Opvallend hierbij is dat onder deze jongere generatie er een overloop is van de voorkeur voor intra – etnische Marronpartners naar wat meer exogame ‘bruine’ partners. In het onderzoek van Kalmijn en Tubergen (2006) is trouwens ook naar voren gekomen dat Afro – Caraibische groepen in Nederland: Afro Surinamers en Antilianen, naast interetnische relaties met autochtonen ook huwelijken met andere ‘bruine’ allochtone partners aangaan. Een logische gevolg van deze onderlinge openheid van de Afro – groepen ten opzichte van elkaar is dat zij elkaar dan ook

als potentiële partners overwegen bij interetnische partnerrelaties. Want andere minderheidsgroepen die toch een interetnische relatie overwegen, hebben een voorkeur voor autochtone partners. De vooroordelen dat deze Marronvrouwen kennelijk niet als 'potentiële' huwelijkspartners worden gezien door de Hindoestaanse, Marokkaanse en Turkse mannen houdt weliswaar daarmee verband. Het feit dat deze jongere generatie in Nederland is opgegroeid en daarbij ervaringen met de aanwezige etnische groepen heeft meegekregen speelt hierin waarschijnlijk een rol.

Ten tweede de verschuiving van de etnische identificatie van de 2^e generatie vrouwen met de Marrongroep naar de wat ruimere afro- of 'bruine' groep in Nederland. Onder invloed van de Nederlandse context zijn deze jongere Marronvrouwen er toe over gegaan om kennelijk de 'eigen etnische groep' te herdefiniëren. Deze verschuiving kan worden verklaard vanuit de *contacthypothese* (Allport 1954) waarbij intensief contact met leden uit de 'bruine' groep tot etnische grenserving leidt. Niet alleen trokken ze op met deze groepen, maar op den duur achten zij het kennen nodig om zichzelf anders te identificeren, en werden ook op die manier gecategoriseerd. In de wijken waarin deze respondenten opgroeiden was er een verminderde kans is om Marrons te treffen. Het kleine aanbod van deze etnische homogame partners is natuurlijk ook van invloed op de nieuwe ontwikkelde etnische voorkeuren van deze 2^e generatievrouwen. Het is vooral opvallend dat de afro – Afrikanen niet tot de zogenoemde 'bruine' groep worden gerekend, wat dus impliceert dat dat bij deze herdefiniëring niet zozeer de Afrikaanse wortels worden benadrukt.

Ten derde, het feit dat de Marronmannen, maar ook andere afro – mannen, vanwege hun vermeende polygamische neigingen bij deze vrouwen een zekere mate van wantrouwen losmaakt. Het gevolg hiervan is dat deze partners ten eerste over een hoop worden gegooid en door met name de 1ste, oudere generatie heeft, niet langer als de meest ideale partners worden gezien. Voorheen legden 'zwarte vrouwen' zich neer bij het lot van de culturele traditie van het matrifocale gezin waarbij de rol en betrokkenheid van mannen bij het kerngezin minimaal was. Maar onder invloed van het in Nederland dominante ideaal van het kerngezin wordt dit minder aanvaardbaar. De jongere generatie heeft vanwege de eerde benoemde nabijheid met deze 'bruine', met uitzondering van de Marrons, toch een positievere kijk op deze partners en heeft hen nog altijd als ideale partners, natuurlijk met de nodige kanttekeningen. Het lijkt erop dat deze vrouwen zich in Nederland in een andere levensstijl aanmeten, wat kennelijk het gevolg is van verbeterde sociale positie. En dat leidt

er toe dat deze vrouwen in staat zijn om 'vastere' relaties op te eisen, ook van deze geprefereerde 'bruine' partners.

Tot slot van deze paragraaf nadere toelichting tussen het onderscheid tussen enerzijds een etnische hiërarchie (Verkuyten, 1999; Elhadioui, 2006): een sociale stratificatie van een samenleving waarbinnen etnische groepen afhankelijk van hun maatschappelijke status in de dominante samenleving kunnen worden gerangschikt en anderzijds een hiërarchie van ideale partners zoals in §4.3. aangeven. Etnische groepen hebben een natuurlijke neiging om aan partners uit de eigen etnische groep de voorkeur te geven (Lewandowski & Jackson 2001). Mensen hebben in contacten en bij partnerrelaties een voorkeur hebben voor leden van de eigen etnische groep omdat de culturele overeenkomsten contacten en relaties vergemakkelijkt. Homogamie en intra-etnische contacten hebben dus de voorkeur boven exogamie en interetnische contacten. Het is dan ook goed te begrijpen dat in een hiërarchie van ideale relatiepartners mannen van de eigen groep de hoogste voorkeur hebben. Marronvrouwen lijken echter door hun opleiding, de context van de Nederlandse samenleving en de persoonlijke ervaringen negatiever te zijn geworden over het nadeel van 'zwarte mannen' namelijk dat die in beperktere mate hun verantwoordelijkheid als partner en vader op zich nemen.

5.3. Aanbeveling

Interetnische partnerrelaties zijn een veelomvattend onderwerp en daar kun je als onderzoeker vele kanten mee op. Het ging in deze scriptie om slechts enkele aspecten, namelijk de perceptie over dit relatietype en de verschillende oordelen over de verschillende partners die hierbij betrokken zijn. Focus lag op de Marronvrouwen vanuit zowel de 1ste als 2^e generatie, wat tot interessante inzichten leidde. De gekozen groepen nogal scherp tegenover elkaar liggende meningen hadden. Dat is mijns inziens de sterkte van dit onderzoek omdat daardoor zicht is verkregen op de invloed van verschillende opvoedingscontexten, Suriname versus Nederland, op de ontwikkeling van (voor)oordelen. Het feit dat er bij dit onderzoek bewust is gekozen voor vrouwelijk respondenten omdat Marronvrouwen meer te winnen hebben bij een moderne context dan Marron-mannen. Aanvullend onderzoek naar een mannelijke standpunt met name hun meningen en oordelen ten aanzien van etnisch ideale partners wordt dus sterk aanbevolen.

Dit zijn allemaal aspecten die voor nader onderzoek als interessante toevoeging kunnen op deze onderzoeksresultaten. Daarnaast nog het feit dat er haast geen onderzoek is gedaan over deze etnische groep in Nederland, en al helemaal niet op het gebied van interetnische partnerrelaties. Dus onderzoek betreffende dit onderwerp beveel ik sterk aan, teneinde een beter beeld te hebben van sociale ontwikkeling van Marrons in Nederland. Marrons in Suriname hebben lange tijd een lage status gehad waartegenover zij altijd een counternarrative hebben geplaatst waarbij de nadruk ligt op het feit dat zij anders dan de Stadscreolen met trots zich verzetten tegen de slavernij. Marrons worden in de Nederlandse samenleving door de meeste groepen niet onderscheiden van de Stadscreolen. Met dergelijke onderzoeken worden Marrons zichtbaarder in de Nederlandse samenleving, en niet enkel als toevoeging bij de totale Surinaamse gemeenschap.

Met dit onderzoek is dus niet alleen een goede basis gelegd voor verder onderzoek, maar belangrijker nog is het feit dat er onderliggende gevoeligheden van de multiculturele Nederlandse samenleving zijn blootgelegd.

6. Literatuur

- Adekoya – van Geelen S. (2007) Marroncultuur in een modern jasje. Een studie naar Surinaamse Marronjongeren in Nederland en hun verbintenis met Surinaamse Marronmuziek en – cultuur. Radboud Universiteit Nijmegen.
- Allport, G. (1954) The nature of prejudice, Reading, MA: Addison-Wesley
- Andriessen, I & J. Dagevos (2008) The pecking order in the Dutch labour market: Ethnic discrimination and the ethnic hierarchy, Dag van de Sociologie, Katholieke Universiteit Leuven.
- Arends – Tóth, J.V., & Vijver, F.J.R. van de (2001) Het belang van acculturatie voor organisaties. Gedrag en Organisatie 14(2), 55-65.
- Brayboy, T. (1966) Interracial sexuality as an expression of neurotic conflict, Journal of Sex Research 2, 179-185.
- Chhum, V. (2008) Interracial relationships from the perspectives of Cambodians in Western Massachusetts, Smith College School for Social work, Massachusetts.
- Choennie, Ch. & C. Harmsen (2007) Geboorteplaats en etnische samenstelling van Surinamers in Nederland, Centraal Bureau voor de Statistiek.
- De Hart, B. & de Hart, B. (2003). Onbezonnen vrouwen: gemengde relaties in het nationaliteitsrecht en het vreemdelingenrecht.
- Elhadioui, I. (2006) Hoe 'buitenstaanders' 'gevestigden' werden. Een kwalitatief onderzoek naar interculturele verhoudingen in de Burgemeesterwijk en de Steendijkpolder. Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Foeman K. A. & T. Nance (1999) From Miscegenation to multiculturalism; Perceptions and stages of interracial Relationships and Development, in Journal of Black Studies 29, 540 – 557.
- Gijsberts, M. & J. Dagevos (2004) Concentratie en wederzijdse beeldvorming tussen autochtonen en allochtonen. Migrantenstudies 3, 145-168.
- Gijsberts, M. & J. Dagevos (2005) De invloed van etnische concentratie, Uit elkaars buurt: de invloed van etnische concentratie op integratie en beeldvorming, 9-18 SCP, Den Haag.
- Gilbert, G. M. (1951) Stereotype persistence and change among college student. Journal of abnormal and social Psychology 44, 245 – 254.
- Gowricharn, R. (2005) Normbeelden als structuurprincipe, in Oso: Tijdschrift voor Surinamistiek 1, 66 - 81

- Hoffmann, E. (2009) Interculturele gesprekvoering: theorie en praktijk van het Topoi-model, van Loghum Houten.
- Jager de, H. & A. Mok (1974) Grondbeginselen der Sociologie; Gezichtspunten en begrippen, Leiden.
- Kalmijn, M. (1998) Inter-marriage and homogamy: Causes, patterns, trends, in Annual Review of Sociology 24, 395–421.
- Kalmijn, M. & F. van Tubergen (2006) Ethnic Inter-marriage in the Netherlands: Confirmations and Refutations of Accepted Insights (forthcoming), in European Journal of Population, Tilburg University & Utrecht University.
- Kortram, L. (1990) De Cultuur van het Oordelen, oordeelsvorming in interetnische relaties. Proefschrift Katholieke Universiteit van Nijmegen.
- Lalmahomed, B. (1999). Creoolse vrouwen. Opvoeding en levensstijl. Utrecht: Van Arkel.
- Lalmahomed, B. (1992). Hindostaanse vrouwen. De geschiedenis van zes generaties. Utrecht: Van Arkel.
- Latten J. (2004) Trends in samenwonen en trouwen, De schone schijn van burgerlijke staat, CBS, Bevolkingstrends, 4e kwartaal.
- Lewandowski, D. & L. Jackson (2001) Perceptions of Interracial Couples: Prejudice at the dyadic level, in Journal of Black Psychology 27, 288-303.
- Liem, P & Th. Veld (2005) De integratie van Surinamers: voortgang en stagnatie. De sociaal – economische en sociaal-culturele integratie van Surinamers in Nederland. ISEO Rotterdam.
- Matteson Langdon, E. Jean & G. Baer, (1992) Portals of Power: Shamanism in South America. University of New Mexico Press Albuquerque.
- Menke, J. (2005) Diversiteit en huidskleur binnen de Surinaamse samenleving, in Oso: Tijdschrift voor Surinamistiek 1, 82 – 95.
- Mutsaers, L. (1998), 'Muziek en migrantenjongeren in Nederland', in: C.H.M. Geuijen (red.), Multiculturalisme. Lemma Utrecht, 167-181.
- Pakosie, A. (2005) De Marrons van Suriname in Siboga, nummer 1.
- Price, R. (2002) Maroons in Suriname and Guyana: how many and where in New West. Indian Guide, 76 nummer 1 en 2,
- Price, R. (1976) The Guiana Maroons – a historical and bibliographical introduction, The John Hopkins University Press.

- Qian, Z., D.T. Lichter & C.D. Batson (2006) Interracial and Intra-racial Patterns of Mate Selection among America's Diverse Black Populations, in *Journal of Marriage and Family* 68, 658 – 672.
- Rosenfeld M. (2005) A Critique of Exchange Theory in Mate Selection, in *American Journal of Sociology* 110, 1284 – 1325.
- Shadid, W.A.R. (2007) Grondslagen van interculturele communicatie: Studieveld, werkterrein. (2^e geheel herziene druk). Kluwer Amsterdam.
- Snel, E. & N. Boonstra (2005) De waarde van interetnisch contact. Een onderzoek over initiatieven en beleidsprojecten om interetnisch contact te bevorderen. Verwey – Jonker Instituut Enschede.
- Smits, J. (2000) Etnisch gemengde huwelijken en sociale cohesie, wat Joegoslavië ons kan leren. *Mens en Maatschappij* 75(1), 4–19.
- Steward (2005) Verbroken interetnische partnerrelaties, De rol van cultuur in relaties tussen Surinaams – Creolen van de tweede generatie en Nederlanders. Erasmus Universiteit Rotterdam
- Verberk, G. (1999) Attitudes towards Ethnic Minorities, Conceptualizations, Measurements, and Models. Katholieke Universiteit van Nijmegen.
- Verkuyten M. (1999) Etnische identiteit, theoretische en empirische benaderingen. Amsterdam: Het Spinhuis.

7. Bijlage

7.1. Topiclijst voor de half- gestructureerde interviews

Intro

In het algemeen hebben mensen een partnerrelatie met personen die op hen lijken. De partners lijken op hen qua opleiding, godsdienst of etniciteit. Dat zie je in Suriname en ook hier in Nederland. Het zijn beide multi-etnische samenlevingen waar weliswaar interetnische huwelijken / partnerrelaties voorkomen, maar toch ontstaan relaties meestal met partners uit de eigen etnische groep. Graag wil ik weten wat naar jouw mening de voor- en nadelen zijn van etnisch homogene of heterogene relaties.

Persoonlijk standpunt

- Heb je een (ex) partner? Wat is zijn etniciteit?
- Wat is volgens jou de ideale 'etnische' partner? Waarom?
- Hoe kijk je in het algemeen aan tegen interetnische partnerrelaties? is dit een 'problematische' optie?
- Welke etnische partner(s) zijn voor jou geen 'reële' keus zijn? Motivatie hiervoor?
- Waarom kiezen mensen in het bijzonder Marrons voor een 'vreemde' partner?
- Hoe kijken Marrons (volgens jou) aan tegen interetnische partnerrelaties? In hoeverre is jou mening in lijn met overige 1ste of 2^e generatie Marrons in NL?
- Is het volgens jou 'ok' een Marron een korte of langdurige relatie aangaat met een niet – Marron? Motivatie hiervoor?
- Hebben vrouwen een heel andere mening over 'vreemde' partners dan mannen? Waarom denk je?
- Wat voor relatie type partnerrelatie heeft uw voorkeur?
- huwelijk/ geregistreerd partnerschap huwelijk en/of geregistreerd partnerschap met de daarbij behorende rechten en plichten zoals algemeen geaccepteerd in de moderne Nederlandse samenleving?
- voor de 'lossere' partnerschappen zoals bekend in de Marrongroep in Suriname en/of matrifocale familiesystemen?

Rol van de ouders en familie⁷ (opvoeding)

- Hoe was de opvoeding, werden traditionele normen en waarden van de Marroncultuur overgedragen? Welke?
- Is het voor het oordeel van je ouders over je partner (dus ook de etniciteit) belangrijk?
- Wat is volgens jou hun ideale 'schoonzoon'? (eticiteit van dominante groep tot aan minderheidsgroepen passeren)
- Wat zijn de onderliggende argumenten van dit ideaal?
- Welke etnische partners zouden nooit door jou ouders getolereerd worden? Waarom niet?
- Hoe belangrijk is de confirmatie van je familie (naast je ouders) belangrijk bij de keus van je partner?

De rol van de samenleving (Nederlandse context)

- Is het oordeel over "vreemde" partner aan het veranderen binnen de Marrongroep in Nederland? Hoe? Wat is de oorzaak daarvan?
- Baart het feit dat er binnen NL steeds meer interetnische huwelijken plaatsvinden u zorgen (blijkt uit cijfers van CBS)? Verandert dat het oordeel van de Marrongroep over interetnische partnerrelaties?
- Zijn er volgens jou nog andere factoren in de Nederlandse samenleving die het oordeel beïnvloeden? Bespreek deze?

Achtergrond informatie (vertel iets over jezelf)

- Naam (wordt geanonimiseerd):
- Leeftijd? Hoe lang woonachtig in NL?
- Hoogst genoten opleiding? waar gevolgd

---

⁷ In geval van 1ste generatie nagaan in hoeverre zij als ouder invloed hebben (gehad) op het oordeel van hun kinderen.

7.2. Overzicht van de meningen van de respondenten

	Naam	Leeftijd	Geboorteland	Invloed context	Opleiding	Relatiestatus	Identificatie	Etnische partners tot aan het interview	Mening over interetnische relaties	Mening over intra – etnische relaties	Meest ideale etnische partner	Minst ideale etnische partner	Positie Marron partners
2 ^e generatie	Gene	25	Nederland	NL	HBO	Relatie	Afro	1+3	Pos	Pos	Marron	Turken en Marokkanen	1
	Gracia	30	Suriname	NL	MBO	Relatie	Afro	1+3	Neg	Pos	Afro	Turken en Marokkanen	1
	Miraya	31	Suriname	NL	HBO	Alleenstaand	Afro	3	Neutraal	Pos	Afro	Turken en Marokkanen	1
	Beryll	22	Nederland	NL	HBO	Relatie	Afro	3	Neg	Pos	Afro	Turken en Marokkanen	1
	Jurny	25	Nederland	NL	HBO	Alleenstaand	Afro	3	Neg	Pos	Afro	Turken en Marokkanen	1
	Merel	27	Nederland	NL	WO	Alleenstaand	Afro	3	Neg	Pos	Afro	Turken en Marokkanen	1
	Anna	25	Nederland	NL	HBO	Relatie	Afro	3	Neg	Pos	Afro	Turken en Marokkanen	1
	Sher	24	Nederland	NL	MBO	Alleenstaand	Afro	3	Neg	Pos	Afro	Turken en Marokkanen	1
1 ^{ste} generatie	Agnes	48	Suriname	Su	MBO	Getrouwd	Marron	1+ 2	Pos	Neg	Blank	Turken en Marokkanen	2
	Marie	51	Suriname	Su	MBO	Alleenstaand	Marron	1	Pos	Neg	Blank	Turken en Marokkanen	2
	Joany	43	Suriname	Su	MBO	Getrouwd	Marron	1	Pos	Pos	Blank	Turken en Marokkanen	2
	Vera	41	Suriname	Su	LO	Samenwonend	Marron	1+2	Pos	Pos	Blank	Turken en Marokkanen	2
	Marlene	47	Suriname	Su	MBO	Alleenstaand	Marron	1	Pos	Pos	Blank	Turken en Marokkanen	2
	Magda	46	Suriname	Su	LO	Samenwonend	Marron	1+2	Pos	Pos	Blank	Turken en Marokkanen	2
	Linda	43	Suriname	Su	MBO	Samenwonend	Marron	1+2	Pos	Pos	Blank	Turken en Marokkanen	2
	Jenny	48	Suriname	Su	MBO	Samenwonend	Marron	1+2	Pos	Pos	Blank	Turken en Marokkanen	2

1. Invloed context : Hier gaat het om de invloed die de sociale context op de oordeelsvorming van de respondenten. NL= overwegende invloed van de Nederlandse context, Su= overwegende invloed van de Surinaamse context
2. Etnische partners tot aan het interview: Hierbij gaat het om de verschillende partners die de respondenten tot aan het moment van interview hebben gehad. 1= Marronpartner(s), 2= autochtone partner(s), 3= autochtone partner(s)
3. Positie Marronpartners: 1= In de categorie van meest ideale partners, 2= Staat op de 2^e plaats van meest ideale partners, 3= minst ideale etnische partners